

Veszprém megye nyugati szélén, a kistalpai Marcal-medence és a Bakonyalja találkozásánál fekszik Somlónévfő, de hozzá tartozik a település és a táj képehez a hullámos térfelszínből kiemelkedő Somló tanúhegye is, amely hatalmas szigetként magasodik ki környezetéből, már messziről magára irányítja a figyelmet. Tájak és utak találkozásánál települt, kitéve hadak járásának, katonák sarcolásának, de békeidőben a kereskedelem révén javak és eszmék közvetítőhelyévé is válhatott. A Somló különleges természeti adottságai révén – hegyoldalai kiváló lehetőséget biztosítottak a szőlőműveléshez – messziről vonzotta és vonzza ma is a jó bort és a szép tájak kedvelőit.

Természet adta előnyei révén a Somló mindenkor kedvelt lakóhely volt az embernek. A számtalan régészeti lelet tanúsága szerint a hegy és annak környéke, így a mai Somlónévfő területe is az újkőkortól kezdve napjainkig folyamatosan lakott volt. Az itt megtelepült népek mindig központi szerepet töltöttek be a vidék életében. Központ volt itt a vaskortól (melyet az itt feltárt halomsírok bizonyítanak) a római koron át (feltételezhetően itt állt a mai Veszprém megye városi joggal rendelkező egyetlen települése, Mogetiana) egészen a középkor végéig, amikor még tizenkét kereskedelmi útvonal haladt át a településen.

A mai Somlónévfő és környékének fejlődését meghatározta, hogy a magyarság államalapító királya, István a Somló hegy alatt, a mai Torna-patak mellett bencés apácamonostort alapított. Apácatorna (ahogy ebben a korban a települést nevezték) mint kolostori központ fontos szereplőjévé vált a térségi kapcsolatoknak. Névfő ennek köszönhetően is a középkorban megyénk délnyugati részének legjelentékenyebb településévé fejlődött. Mezővárossá vált, amely vásártartási joggal rendelkezett. Mint a névfői szék központja, a megye nyugati felének törvénykezési székhelye volt, s a vármegyei székhely Veszprémhez kötődéséig gyakran településünkön tartotta üléseit a nemesi vármegye is. Az 1488-as adóösszeírás szerint Pápa és Veszprém után a megye legnépesebb települése volt.

Jelentőségéből csak a XVI. század végén vesztett a török hadak és a devecseri Csoron család pusztításai következtében. A mezővárost már 1546-ban felégették a törökök, menekülésre kényszerítve lakóit. 1567-ben Névfő kénytelen volt behódolni, új urai évtizedekig hódoltsági adófizetésre kötelezték. S a nép fosztogatásában alig maradtak el a törökök mögött a környék nagy hatalmú főurai. Köztük a vezérszerepet kétségkívül a Csoron család vitte, akiknek fészke Devecser vára volt. Itt székelt a családból származó leghírhedtebb „fosztogató”, Csoron András, majd fia János, akik katonai szolgálattal, az uralkodónak nyújtott kölcsönökkel és sikeres gazdasági tevékenységük eredményeként kerültek be az ország főnemesei sorába. Határtalan mohóság és földéhség jellemezte őket, a névfői apácák uradalmát majd negyven éven keresztül fosztogatták, és ebben ismételt királyi parancsok sem akadályozták meg őket. Ha a folyamatos kiszolgáltatottság és belső harcok még nem örölték fel a megmaradt lakosság és úrnők erejét, a hosszú – vagy tizenöt éves háború (1593–1606) végül megadta a kegyelemdőfést. A kolostor úrnői, egyházi népeinek védelmezői menekülni kényszerültek.

Névfő új földesúrnői, a premontrei apácákat felváltó pozsonyi klarisszák engedetlenség és rebellió miatt újra és újra pert indítottak a jobbágyok ellen. Névfő mezővárosa pedig megpróbálta kiépíteni önállóságának egyéni és közösségi biztosítékait. Az egyéni lehetőségek szintjén – hogy így mentesüljenek bizonyos közterhek alól – a személyre szóló nemesség megszerzésére törekedtek, míg a városi igazgatás szintjén a minél nagyobb önállóság kiépítésére. Mindkét téren sikereket értek el, megőrizte városi jogait a közösség, s a XVIII. század végére népességének mintegy a fele nemes rendű.

II. József 1782-ben feloszlatta és lefoglalta mindazon szerzetesrendek vagyonát, amelyek iskolai oktatással, betegápolással, illetve tudományok művelésével nem foglalkoztak. A klarisszák birtokai a vallásalap kezelésébe kerültek. A mezőváros fejlődését kedvezőtlenül befolyásolta ez a változás, ráadásul az 1820-as évektől a vallásalapítvány korlátozni kezdte a közösség szerzett jogait és haszonvételeit is.

Az 1848-as forradalom és az első világháború közötti időszakot Somlónévfő lakói a gazdasági hanyatlás, az elszegényedés, a kisközségi zsugorodás évtizedeként élték meg. A jobbágyfelszabadítás után, 1857-ben egy nagybirtokos és 431 kisbirtokos között oszlott meg a helység határa. Négyezer holdnyi területén jelentős arányú volt a szőlő, szántója kevés, egy gazdálkodóra átlagosan még három és fél hold sem jutott. A mezőváros jogaiért korábban oly kitartóan harcoló névfőieknek a mindennapi kenyérért való küzdelem jelentette

immár a legnagyobb feladatot. Ám azok a gazdák sem élvezhették sokáig erőfeszítéseik gyümölcsét, akik végre megszabadultak a szőlődzsma megváltásának hatalmas terhétől, mivel a filoxeravész néhány év alatt (1888-ban jelent meg a Somlón) elpusztította szőlőiket.

1910-ben Somlóvásárhely mezőgazdasági lakosságának már egyharmada agrárproletár. Mivel iparosodás a községben nem történt, munkaalkalmat nem találtak, legjobb esetben napszámért dolgozhattak a Somló hegy uradalmi szőlőiben. 1921 és 1930 között 315 lélek a község kivándorlási vesztesége – akik a tengerentúlon, elsősorban Amerikában keresték boldogulásukat.

A két világháború között az egészségtelen birtokstruktúra keltette feszültségeket földbirtokreformmal próbálták enyhíteni, de a falu társadalmában létező gazdasági és szociális feszültségeket továbbra sem sikerült megszüntetni. A várt összefogást a filoxeravész óta súlyos gondokkal küszködő Somló-vidék megsegítésére a hegyen tervezett bazaltbánya megnyitása elleni tiltakozás hozta meg. 1928-tól a Somlóért felelősséget érző értelmiségiek és a helyi szőlősgazdák (élükön Schandl Károly országgyűlési képviselővel) mozgalmat indítottak, és minden lehetséges alkalmat és kapcsolatot kihasználtak Somlóország gazdasági fellendítésére. Sajnos a második világháború kitörése miatt annak a hatalmas szervezőmunkának az eredménye, amely az 1920-as évek végétől indult, s az 1930-as évek végére beérni látszott, pillanatok alatt szertefoszlott.

Bár az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. március 17-én megjelent rendelete, amely a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról intézkedett, alapvetően megváltoztatta a birtokviszonyokat, az 1950-es évek mégis ismét nehéz sorsot hoztak a falu társadalmának. A beszolgáltatási rendszer bevezetése, a tehetősebb gazdálkodók fizikai üldözése sok-sok családot hozott olyan helyzetbe, hogy a mindennapi kenyeret is csak nehezen tudta magának biztosítani. Ezeknek az éveknek a nyomasztó légkörét oldotta fel az 1956-os forradalom, de a 1960-as évek tsz-szervezése elől újra sokan az ajkai iparmedencébe menekültek. Ekkor lett sok vásárhelyi fiatalból bányász, kohász és gyári munkás. Egyre többen menekültek a földtől.

Az 1980-as évektől (az 1930-as évek mozgalmához hasonlóan) a Somlót szerető befolyásos tényezők szaktudásukat és kapcsolatrendszerüket felhasználva ismét tenni szeretnének a hegy és környezetének megmentéséért. Beleértve a települést is, amelynek lakói okkal bízhatnak abban, hogy múltjuk értékes örökségét újra a maguk és közösségük hasznát szolgálva kamatoztathatják.

I. Akik beírták nevüket a település történetébe

Anchely Ildefonz. Bencés szerzetes, 1753. szeptember 26-án született Somlóvásárhelyen. 1777. szeptember 26-án tett fogadalmat, áldozópappá 1779. január 31-én szentelték. 1779-től 1784-ig a komáromi gimnázium retorikatanára volt, majd a bencés rend feloszlataáig szónok a pannonhalmi főmonostorban. A feloszlata után a rend visszaállitásaig Vácon élt. 1802-től 1806-ig győri gimnáziumi tanár, 1806-tól 1807-ig füssi lelkész és jószágkormányzó, 1807-től 1809-ig nagyszombati házfőnök és gimnáziumi igazgató. 1809. július 29-én halt meg Nagyszombatban.

Prédikációi két nagy kötetben maradtak fenn, összesen 181. Valamennyi az esztendő különböző vasárnapjaira szóló beszéd. Legtöbb prédikációját Vácon mondta, de szülőföldjén Somlóvásárhelyen is több mint hatvan beszéde hangzott el. Prédikációiban szigorú rendre és tömörségre törekedett, előadása mindig világos és szabatos volt, nyelve egyszerű és magyaros, kiváló szónokhoz méltóan.

(PRT. V. Budapest 1907. 443–445., 572., 594., 747.)

Bausz Teodorik József. Bencés szerzetes, született Somlóvásárhelyen 1870. június 14-én, beöltözött 1888. augusztus 1-jén, áldozópappá 1895. július 7-én szentelték. 1895-1897 között gimnáziumi tanár Pápán, majd Esztergomban 1897–1902 között és Komáromban 1902–1906 ig. 1906 március 16-án halt meg Sárváron. Rendszeresen jelentek meg tanulmányai a Komáromi és Esztergomi Szent Benedek Rend Gimnáziumának értesítőiben, többek között Kulcsár István életéről és működéséről (1902), Deák Ferenc emlékezetéről (1903), Tóth Lőrinc pályájáról (1904).

(PRT. VI. Budapest 1916. 484., 1120.)

Hantó Gábor János. Katolikus pap, 1789. május 20-án született Somlóvásárhelyen, Hantó György és Körmendy Katalin nemes szülőktől. A humán tantárgyakat Kőszegen, a filozófiát Nagyszombatban, a teológiát Veszprémben végezte. Tanulmányait 1810-ben fejezte be, s mivel korhiány miatt nem szentelheték fel, mint alszerpap karkáplán Veszprémben 1810. augusztus 31-től. Br. Perényi Károly esztergomi segédpüspök szentelte pappá Székesfehérvárott 1812. július 5-én. Káplán Pápán 1812. július 19-től, adminisztrátor Zalahalápon 1813. szeptember 1-jétől, plébános Balatoncsicsón 1827. június 30-tól, ahol haláláig, 1835. február 25-ig szolgált. Az 1824. évi esperesi jelentés szerint: lelkipásztori munkájában buzgó, a templom és a plébánia javainak gondos őrzője volt.

(Pfeiffer 1987. 478.)

Kakas Ödön. Magyar királyi erdőfőtanácsos, a pápai magyar királyi erdőhivatal vezetője. Somlóvásárhelyen született. Középiskoláit Pápán, az erdészeti főiskolát Selmecbányán végezte. Ezután az orsovai magyar királyi erdőhivatalhoz került, ahol 1895–1906-ig szolgált. 1906–1908-ig a tótsóvári magyar királyi erdőhivatali kerületben, 1908-tól ismét az orsovai hivatalban működött. A megszállás után két évig a faértékesítő hivatalnál teljesített szolgálatot, 1921-től kezdve pedig a pápai magyar királyi erdőhivatalt vezeti. 1921-ben nyerte tanácsosi, 1929-ben főtanácsosi kinevezését. Az országos Erdészeti Egyesület választmányi tagja.

(Veszprém Megyei Fejek. Veszprém, 1929. 254.)

Dr. Kondor István. Uradalmi orvos, körorvos, kórházi főorvos. Somlóvásárhelyen, 1885-ben született. Pápán tette középiskolai érettségijét, egyetemi tanulmányait Budapesten és Párizsban folytatta. Pályáját az irgalmasok kórházában kezdte. 1914–1920-ig a 20-ik honvéd gyalogezred kötelékébe tartozott, és mint tartalékos egészségügyi hadnagy szerelt le. 1921–1922 augusztusáig Pápán, majd 1922. augusztus 22-től Devecserben körorvos és gróf Esterházy Tamás uradalmi orvosa. A községi képviselő-testület tagja.

(Veszprém Megyei Fejek. Veszprém, 1929. 355.)

Kovács Bálint. Katolikus pap, 1784. február 4-én született Somlóvásárhelyen, Kovács György asztalosmester és Mór Teréz szülőktől. Tanulmányait Győrben, a filozófiát Szombathelyen, a teológiát Veszprémben tanulta. 1805. április 21-én szentelte pappá Milassin Miklós fehérvári püspök. Kiskomáromban és Zalasabaron szolgált haláláig 1830. október 31-ig. Vállalt feladatát lelkiismeretesen ellátta: ünnep- és hétköznapi is misézett, gyakran gyónt, szépen prédikált, hitoktatást, gyóntatást, betegek látogatását mindenkor ellátta.

(Pfeiffer 1987. 626.)

Nagy József. Katolikus pap, 1788. november 10-én született Somlóvásárhelyen, Nagy Miklós és Imre Erzsébet nemes szülőktől. A filozófiát két évig Szombathelyen, a teológiát Veszprémben tanulta. Pappá szentelte Perényi Károly tiberiási felszentelt püspök esztergomi segédpüspök 1811. augusztus 17-én. 1811. október 10-től káplánként Zalaszentgróton, majd 1816. február 16-tól karpapként Veszprémben szolgált. Zsinati vizsgát tett 1818. március 6-án. Gelsén 1818. március 10-től plébános 1826 szeptemberéig, amikor javadalmáról lemondatták. Pápara az Irgalmasok Kórházába rendelték 1826. szeptember 26-án, ahonnan Lőrintére került Bezerédy Ferenc családjához nevelőnek 1831-ben. 1833–1834-ben Szentkirályszabadján adminisztrátorként szolgált, ahonnan gyógykezelés céljából ismét Pápara, az Irgalmasok Kórházába helyezték. 1842. október 24-én halt meg Veszprémben az agg papok házában.

(Pfeiffer 1987. 759.)

Németh Antal. Katolikus pap, 1795. január 19-én született Somlóvásárhelyen, Németh Ferenc és Nagy Éva nemes szülőktől. A filozófiát két évig Keszthelyen tanulta. Pappá szentelte Vurum József püspök Székesfehérváron 1821. december 6-án. Hivatását 1823-tól Veszprémben mint karkáplán, majd káplánként Gelsén 1825. április 8-tól, Káptalantótiban 1826. február 10-től, Csabrendeken 1827. október 31-től, Kiskomáromban 1828. november 4-től, Márkón 1832. október 20-tól folytatta. Veszprémbe 1834-ben kerül

vissza mint karkáplán. Szülővárosában, Somlóvásárhelyen halt meg 1860. február 18-án. Végrendeletében a somlóvásárhelyi templomra s az építendő kálváriára tíz-tíz ezüstforintot hagyott.

(Pfeiffer 1987. 770.)

Pilter Pál. Kohómérnök, 1919. február 16-án született Somlóvásárhelyen. Mérnöki oklevelét 1942-ben Sopronban szerezte. 1942-től az ózdi nagyolvasztóban üzemmérnök, majd gyárrészlegvezető volt. 1952-től a Lenin Kohászati Művek új nagyolvasztójának üzembe helyezését vezette, 1955–1964 között a Dunai Vasmű főmérnöke, műszaki igazgatója, később a Vasipari Kutatóintézet igazgató-helyettese. A hazai és nemzetközi szakmai testületek tagja. Szaklapokban és évkönyvekben számos tanulmánya jelent meg. 1968. március 3-án halt meg Érden.

(Veszprém megyei életrajzi lexikon. Veszprém, 1998. 407.)

Rónay Gyula (id. Mórocz József). Színész, rendező, aki Somlóvásárhelyen született 1828. január 6-án. Jogot hallgatott, de a színészi pálya miatt otthagyta tanulmányait. 1847-ben Budán, mint műkedvelő lépett föl először. A szabadságharc után Kolozsváron tűnt fel. Előbb vidéken szerepelt, majd 1859–1862 között a Nemzeti Színház tagja. 1863-tól ismét vidékre került: Reszler István 1865-ben szerződtette az új debreceni színházhoz, és élete végéig a cívisvárosban maradt. A vidék egyik legjobb Shakespeare-színésze volt (Lear, Othello, Machbeth, III. Richárd-béli szerepekben), és kiválóan adta elő Katona József művéből Bánkot, Petúrt és Obernyik Brankovicsát. Dózsa György alakításához a szerző, Jókai Mór is gratulált neki. Nevét még pályája elején változtatta meg. Nagyváradon, 1874. szeptember 4-én érte a halál.

(Veszprém megyei életrajzi lexikon. Veszprém, 1998. 432.)

Szabó József. Főjegyző, aki 1884-ben Somlóvásárhelyen született. Középiskoláit Veszprémben végezte. Közigazgatási tanfolyamot Szombathelyen 1908-ban. Közigazgatási pályáját Kisbárapátiban kezdte meg, majd 1909-ben Középiszkázon működik, mint választott segédjegyző 1912-ig. 1912-től 1913-ig Devecser község aljegyzője, 1913-ban körjegyzőnek választják meg, és 1922-ig vezeti Devecser ügyeit. Ettől fogva 1926-ig Ajkán körjegyző, 1926-ban Tósokberenden választják meg főjegyzőnek. A veszprémi piarista diákszövetség és egyéb egyesület tagja.

(Veszprém Megyei Fejek. Veszprém, 1929. 402.)

II. Vásárhely mezőváros az 1696. évi országos összeírásban

Név	Telek	Szántó (mérős)	Szőlő (kapás)	Termése (urna)	
1	Bíró: Kovács Benedek	1/2	-	10	10
2	Fazekas János	1/4	23	4	2
3	Kovács János	1/4	-	3	1
4	Borbély István	1/4	3	3	-
5	Körmendy István	2/4	3	12	10
6	Pál Gergely	2/4	12	-	-
7	Sós István	2/4	6	10	8
8	Tott Gergely	2/4	28	8	*
9	Pál Péter	2/4	17	9	*
10	Sós Péter	2/4	28	5	3
11	Fazekas István	2/4	10	6	4

12	Pál György	1/4	30	8	4
13	Rosás Mihály	1/4	9	12	*
14	Mészáros György	3/4	-	25	15
15	Noszlopi Ádám	2/4	4	7	4
16	Molnár Mihály	1/4	6	11	10
17	Torma Jakab	3/4	30	7	4
18	Márton Mihály	2/4	16	10	*
19	Molnár György	1/4	45	-	-
20	Berecz János	2/4	30	7	4
21	Fábián Ferenc	2/4	18	7	4
22	Mihálffy György	1/4	3	5	4
23	Molnár Pál	1/4	4	4	1
24	Biczi György	1/4	6	6	4
25	Mihálffy István	zsellér	-	-	-
26	Varga János	2/4	10	9	5
27	Torma Péter	2/4	30	5	2
28	Sörös Máté	3/4	24	5	2
29	Földes Tamás	1/4	8	9	8
30	Imre György	1/4	6	8	8
31	Biczi Márk	1/4	15	9	7
32	Szabó Márk	2/4	2	4	2
33	Abri János	zsellér	-	8	2
34	Szabó András	1/4	15	8	7
35	Bölcs Márk	1/4	-	5	7
36	Kapsos Ádám	1/4	21	10	12
37	Szabó Mátyás	2/4	-	22	25
38	Gerencsér Márk	zsellér	1	4	2
39	Csuti István	zsellér	-	3	1
40	Szabó Benedek	1/4	-	4	1
41	Márton János	1/4	-	7	*
42	Szalay György	2/4	-	9	4
43	Bereczk Pál	2/4	10	17	12

44	Simon Benedek	1/4	12	5	3
45	Szabó Mihály	1/4	36	16	9
46	Szolga István	1/4	22	10	8
47	Imre János	1/4	16	3	2
48	Kis Imre János	zsellér	-	-	-
49	Lukácsa Mihály	zsellér	9	6	3
50	Lukácsa János	zsellér	9	2	-
51	Lukácsa Péter	zsellér	1	9	7
52	Imre Pál	1/4	30	6	3
53	Györgykovács István	1/4	35	22	11
54	Vörös György	1/4	10	5	2
55	Bokros György	1/4	20	-	-
56	Fekete Péter	zsellér	9	4	3
57	Szabó György	zsellér	9	3	2
58	Finta Gergely	zsellér	-	3	2
59	Szabó István	2/4	-	5	2
60	Fazekas Péter	egész	33	12	8
61	Lukácsa József	zsellér	2	3	-
62	Csikay György	zsellér	6	7	7
63	Árkos István	1/4	3	8	8
64	Molnár György	1/4	3	10	13
65	Odor Tamás	1/4	1	4	2
66	Boros György	1/4	25	12	10
67	Szabó Pál	zsellér	15	10	7
68	Bereczk Jakab	1/4	3	4	3
69	Szabó János	zsellér	15	7	5
70	Vörös János	2/4	15	4	1
71	Német Gergely	2/4	50	12	11
72	Szalay Gergely	2/4	20	12	*
73	Kovács János	2/4	15	6	*
74	Takács János	2/4	10	10	7
75	Tompos Ferenc	2/4	15	10	8

76	Takács György	zsellér	-	4	2
77	Sipos István	zsellér	-	4	2
78	Varga György	zsellér	-	11	10
79	Varkucs István	zsellér	-	4	2
80	Arpás Mihály	zsellér	4	8	*
81	Devecser Márk	zsellér	-	-	-
82	Gombkető Miklós	zsellér	-	3	2
83	Simon György	zsellér	3	9	8
84	Salka Péter	zsellér	-	9	11
85	Csizmazia János	zsellér	-	4	2
86	Kovács István	1/4	18	10	10
87	Mihálffy András	2/4	15	13	5
88	Jankó Péter	2/4	8	8	2
89	Szita Mihály	1/4 1/8	25	9	5
90	Csizmazia Mihály	1/4	2	-	-
91	Lukács János	1/4	6	3	1
92	Mihálffy György	1/4	2	5	4
93	Pál János	3/4	7	12	16
94	Szabó János	egész	50	20	16
95	Márton András	2/4	16	12	16
96	Márton Péter	2/4	3	6	5
97	Szabó László	zsellér	25	28	24
98	Dióssy Pál	zsellér	2	8	8
99	Jo János	1/4	40	6	2
100	Szalay András	2/4	25	18	18
101	Márton Pál	egész	30	18	16
102	Szabó János özvegye	2/4	18	-	-
103	Pál István	2/4	8	5	3
104	György Péter kovács	háztatlan zsellér	10	7	13
105	Finta János	háztatlan			
106	Kovács Pál	háztatlan zsellér	18	4	3
107	Pinzés János	háztatlan zsellér	-	9	9

108	Marton János	háztalan zsellér	10	8	11
109	Németh Pál	háztalan zsellér	10	6	7
110	Horváth István	háztalan zsellér	-	7	*
111	Gubárdi György	háztalan zsellér	-	4	3

Vásárhely város a Pozsonyi Szent Klára szüzek birtoka. Lakott egész, háromnegyedes, feles és negyedes telkek száma zselléri járulékokkal 81, járulékokkal nem rendelkezők száma 21. Egymásnak vagy külső lakosoknak is el szokták adni szabadon földjeiket. A fentebbi földek kiterjedése két nyomásban, az irtásokon kívül 1309, ez szám szerint $10 \frac{3}{4}$ és visszamarad 19 mérő. Rétjük középszerűen van. Legelőjük csekély, leginkább a szomszéd puszták kibérelt területeit használják. A község egykerekű malma évente körülbelül húsz mérőnyt hoz. Szerfölött nagy beszállásolásaik vannak.

(MOL-E-158 Magyar Kamara archívuma. Conscriptioes dicarum comitatus Vesprimiensis 1696. Fénymásolatban a VeML-ben. Az adatfelvételt kiadásra előkészítette Takács Endre: Veszprém megye 1696. 1715. és 1720. évi országos összeírása, című munkájában. Kézirata a VeML-ben.)

III. Somlónásárhely fogadalma, 1714

Mindezek legyenek a Teremtő Istennek nagyobb dicsőségére, és a Makula nélkül fogantatott örvendetes Szűz Mária Magyarország Királynéjának hét örömi tiszteletire.

Vásárhelyi mezővárosban lakozók kicsinytől fogva nagyig, férfiak és asszonyok, ifjak és leányzók, házasok és nyötelenek, szegények és javasok, árvák és özvegyek, ittvalók és jövevények, esküttek és bírák, hitesek és városi tisztviselők, nemes és nemtelenek akárminemű állapotban vagy hivatalban lévők, szolgák vagy házigazdák, akik ezen említett Vásárhelyi mezővárosban mostanában találtatunk, mindnyájan egyenlő akarattal egyet értvén eltökélttük magunkban, hogy a sok nyomorúságok után orvosságot keresünk a következő világi és lelki örök nyomorúságok ellen, melyeknek is elkerülésére, vagyis tőlünk örökken való elfordítására jobb orvosságot és segítő eszközt Isten után nem találván se az égen, se az földön azon kívül, aki minden hozzá folyamodó ügyefogyott szegény bűnösöket szárnyi alá vesz, irgalmasságával befödöz és megoltalmaz, nemcsak az örök pokoltul, hanem még a világi sok veszedelmektől is, tűztől, víztől, égi háborútól, mennykőütésektől, éhségtől, döghaláltul, az ellenség kegyetlen kargyátul, tudniillik a makula nélkül fogantatott Úr Jézus Szent Anyja, a Boldogságos Szűz Mária Magyarország választott mennyei Királynéja és Patrónája, kinek szent szárnyai alá mi is elhagyatott, legnyomorultabb és legméltatlanabb bűnös emberek ezen városnak fiai és leányai, hogy méltók legyünk bevételni az ő nagy szent anyai irgalmassága által, az menybéli Istennek kegyes engedelmeiből. Hét fogadás tétellel ezen Magyarország választott mennyei Szent Királynéjának és szószóló patrónájának leköttyük magunkat mindörökké magunk jó akaratából. Ezen hét rendbéli fogadásunkat, kiváltképpen az ő hét örömeinek tiszteletére fölszenteljük és bemutatjuk, hogy a mi sokféle keserűségünket és nyomorúságunkat, mind ezen a világon mind a másikon, szent esedezése által öröme fordítsa. Hallgasd meg azért Irgalmasságnak Anyja a mi kiáltásunkat és bocsásd füleidben sóhajtó beszédünket. Legyen kedves előtted, hogy mi nyomorult bűnösök ily bátran hozzád merünk folyamodni. Ne utálj meg bennünket, mert mindnyájan örökké a Te rabjaid, szolgáid és szolgálóid akarunk lenni és, hogy minket mindenkor és miutánunk a mi fiainkat, leányainkat, egyszóval akik ebben a városban mind a világ végéig fognak maradni és lakni igazán köteles szolgálóidnak és szolgálóidnak ismerjed, (ismervén azoknak tartsad lenni) és oltalmazd mind világi és örökkévaló testi és lelki veszedelmektől. Íme hét fogadástétellel mint hét erős vasláncokkal vagy kötelekkel a Te örök szolgálatodra lekötjük magunkat és ezt a szegény várost mezeivel, erdeivel, szőlőhegyével, szántóföldeivel, egész körüllevő határaival és benne lakó lelkes és lelketlen állattal együtt a Te szerelmes Szent Fiadnak az Úr Jézusnak szent neve és érdeme által, és minden szentek esedezése által a Te oltalmad alá ajánljuk és bizzuk, és fogadást teszünk Néked mint kegyes Királynénknak a Szentháromság Egy Isten előtt minden szentek és angyalok jelenlétében, hogy a míglen élünk ebben a városban szokásul vesszük minden esztendőben, a Te hét örömeidnek tiszteletére hétszer processióval való menetelt ezen határunkban lévő Somló hegyin helyeztetett Szűz Szent Margit mártír kápolnához, hogy ott a Te oltárod előtt tehetségünk szerént tisztelhesünk.

Másodszor fogadást teszünk, hogy a Te hét örömidnek tiszteletire a hetedik ünnepet is (Festum Grosentationis) úgymint a templomban való bemutatásodnak ünnepe napját hasonló solennitással és tisztelettel megüljük valamint a többit, hogy tartozunk megülni a keresztyén anyaszentegyház parancsolata szerint.

Harmadszor fogadást teszünk neked kegyes Királynénk és édes oltalmazó Patrónánk, hogy a Te hét örömidnek kiváltképpen való tiszteletére és emlékezetire egy szent napot fogunk rendelni, úgymint a Te mennybe föl vitelednek, vagyis Nagyasszony napjának ünnepe után következő első vasárnapot, melyen a hét fogadott processiók közül egyikét a hét örömidnek méltóbb tiszteletire és terjesztésére ájtatosan elvégezzük.

Negyedszer azt is fogadjuk Neked mennynek és földnek hatalmas Királynéja, hogy a Te hét örömidnek nagyobb vidámsággal való emlékezetére és a Te dicsőséges leábrázolt Szent képednek méltóságosabb tiszteletire minden szombaton és újhöld vasárnapokon, olajban égő mécsset, vagy gyertyát gyújtunk a Te szent oltárod előtt Szűz Szent Margit kápolnájában.

Ötödször arra is kötelezzük magunkat, hogy ebben a városban melyet Tenéked a benne lakókkal föláldoztunk, szolgálatodra köteleztünk és egészen tieddé tettünk, soha tehetségünk szerint ha hatalmunkban léssen és vele bírunk eretneket, hittül szakadt idegen vallásban lévő lakni nem engedünk, mennél hamarabb közülünk kikergetünk és erre átok alatt kötelezzük maradékunkat is, hogy a Te tiszteletednek gyűlölőit ebben a városban ne szenvedjék magok között, amíg hatalmasabb erőttől arra nem kényszerítetnek.

Hatodszor erős fogadást teszünk, hogy ha valaki ebben a városban közöttünk most vagy jövőben annyira megvakulna és hirtelené lenne, hogy a Te tiszteletedet káromkodó szókkal illetné, az ünnep naplásért pogány eretnek módra azok ellen zúgolódnék, akik kezdték és fogadták és azzal a város ájtatos népit nagyon megbotránkoztatná, az ilyen ördög kelepccéivel azt cselekedszük amint az eretnekekkel, pogányokkal, idegen vallásban lévőkkel. Nem szenvedjük meg őket közöttünk lakni, hacsak idein korán penitenciát nem tart, botránkoztató vétkerül.

Hetedszer, hogy ez a mi szövetségünk Teveled örvendetes mennyei királynénkkal, Boldog Szűz Mária örökén álhatatos legyen és mind a világ végéig ippen minden elszakadás nélkül megmaradjon és előtted annál kedvesebb légyen mennél nagyobb örömidnek és vígasztalásidnak emlékezetű. Ezt mi valljuk, fogadjuk és hittel is ha szükség megerősítjük, hogy a Te nagyobb örömidnek tiszteletire azt a napot is (Festum Desponsationis) melyen Szent Józsefnek nagy csudálatosan a szentek szent helyébe megzöldellett és kivirágzott vesszeje által eljegyeztettél és házastársul neki adattál, szintúgy megüljük magunk ájtatosságából, mint a több anyaegyház illő ünnepit, mert kimondhatatlan örömidre lött Néked Szüzek Királynéja és a Szűz Szent Józseffel való összeadásod, mivel a szent házasságnak színe és palástja alatt szüzen szülvén a világra az élő Isten Fiát az anyai Méltósággal mind szüzességedet, mind jóhíredet, nevedet ippen sérelem nélkül megtartottad, tarts meg minket is kérünk Szent Fiad fogadásinkért sérelem nélkül minden lelki és testi veszedelmekben. Őrizd meg városunkat tűztől, víztől, éhségtől, döghaláltul, ellenség kargyátul és mindenféle reánk jöhető veszedelmes károktul, melyeket mint érdemes Isten ostorát bűneinkért megérdemelénk. Mentsd meg mezeinket, erdeinket, veteményeinket, szántóföldeinket, szőlőhegyeinket mindenféle égháborutul, záportól, esőktől, képtelen hidegtől, ártalmas szárazságtul, melegtől, hogy ismerjék meg még az gonosz lelkek is nemcsak a földi emberek ebben a határban való mennyei gondviselésedet és legyőzhetetlen hatalmadat, rekessz ki azért oh Mennyei Hatalmas Királynénk ennek a Földnek határai közül, melyet Szent Lábaid elé vetettünk, minden kártevő lelkes és lelketlen állatot. Eszközöket, babonás ördögi mesterségeket, vásárlásokat, tetemeiket, vadakat, madarakat, kárunkra igyekező csúszó-mászó ragadozó férgeket és adj bő termést Szent Fiad által minden hegyen, völgyön és a mi határunkban, hogy minden termés, vetemény és szőlő, fa és fűszál ékes gazdag valál méhednek gyümölcsével, midőn nyakadról lefüggött a mennynek és a földnek drága kincse az Úr Jézus, kinek szent országába Te általad mindannyian boldogul bėjuthatunk, kérünk Téged a Te világi és mennyei véghetetlen örömidet Magyarország mennyei kegyes Királynéja, Patrónája és ezen mi szegény helyünknek kiváltképpen való választott szószólója és gondviselője, Nagyasszony ne szűnjél meg érettünk Te szegény hozzád eskütt szolgálidért esedezni Szent Fiadnál most és kiváltképpen halálunk óráján Amen.

Mi alább megírt ezen Vásárhely Mezővárosnak bírása és esküttei valljuk, hitünkkel bizonyítjuk, hogy ezen fogadásunkat egész város akarattal tettük, processióval fölmenvén Szűz Szent Margit kápolnához. Szent András havának 21-ik napján 1714. esztendőben, melynek örök bizonyására ezen pöcséttel levelünket adtuk és hagyjuk utánunk következő ezen város lakósainak melyeknek örökkén való őket is megtartására amennyire

tőlünk lehet kötelezzük városi öreg bíró Torma Benedek és kisbíró Mosocs János, törvénybíró Német Gergely, aki akkorbéli földesasszonyok képviselője Marton Pál, Szabó Ferenc, Szabó János, Torma Jakab, Mihály deák, Német Ferenc, Szalai Mihály, Imre István, Marton István, Szabó Péter, Szita András, Pál János Orbán, István Imre, Váhos Csuti János, Jandorics János iskolamester és mind örege apraja ájtatos lélek, akik ezen városban találkoztunk én is Szent Ferenc szerzetiből való fráter Setét Német Péter, azt bizonyítom mivel jelen voltam ezen fogadások tételén Szűz Szent Margit kápolnájában 1714. esztendő Szent András havának 21. napján én is említett városnak plébánosa ezen szent fogadást erősítem, mivel Istennek és az Ő Szent Anyjának tiszteletére ítélttem lenni, az Szűz híveinek pedig nagyobb lelki üdvösségünknek. Püspöki János vásárhelyi plébános. Én is Mater Catharina Constantia Revay Posonyi és Vásárhelyi Abbatissa erősítem. Ezenfölül megírta fogadást. L. S. 1714.

(Veszprém vármegye nemesi közgyűlésének iratai, Hitbéli iratok. VeML IV/1.c. XIV. 984.)

IV. Somlóvásárhely plébánosai és káplánjai

Szalai Mátyás	1625
Thuróczy Miklós	1659-től 1674-ig plébános
Vanek György Pál	? – 1712-ig plébános
Püspöki János	1712-től 1715-ig plébános
Mórocz István	1715-től 1717-ig plébános
Basai András	1717-től 1732-ig plébános
Potyondi László	1717. októbertől november 17-ig ideiglenes adminisztrátor
Bónay András	1717. november 17-től 1732-ig plébános
Aranyossy László József	1732. május 13-tól 1735-ig plébános
Slandrosits Márton	1735-től 1766-ig plébános
Az ő idejében végezte Esterházy Károly a kánoni látogatást.	
Deés Sándor	1766. június 29-től 1771-ig plébános (358)
Nagy István	1771. október 5-től 1782-ig plébános
Az ő idejében még állt a somlóvásárhelyi plébánia területén a Szentháromság-kápolna. Bajzáth József püspök látogatása.	
Horváth Márton	1778. január 4-től 1782-ig káplán (524)
Borsos István	1782. szeptember 9-től 1783. szeptember 10-ig káplán (308-9)
Holecz István	1783. május 13-tól 1784. szeptember 24-ig plébános(501)
Gombás János	1783. szeptember 11-től 1783. november 11-ig káplán (446)
Menián Márton	1793. november 12-től 1785. november 20-ig káplán
Henyei Pál	1784. november 6-tól 1809. március 12-ig plébános

Az ő idejében épült a mai templom 1788–91. (490)	
Draveczi János	1785-től 1788. június 24-ig káplán
Somlói szőlőjét (1806) sógorára, Havranek József orvosra hagyta. (369)	
Nagy Imre	1788. szeptember 3-tól 1790. márius 17-ig, haláláig káplán
Gamper József Krizosztom	1789. október 6-tól 1790. március 30-ig káplán (431)
Zámbó Mihály	1790. október 8-tól 1795-ig káplán
Huppán János	1796. január 12-től 1799. július 11-ig káplán (538)
Török Ferenc	1799. október 15-től 1802. augusztus 20-ig káplán
Molnár Ferenc	1802. augusztus 24-től 1804. március 26-ig káplán
Prémes József	1804. április 1-től 1808. február 11-ig káplán
Schnupfhagen János György	1809. május 1–1832. február 10-ig plébános (190)
Szolgálatában 1815-ben a döghalál idején tett fogadalom következtében építik újjá a Rozália-kápolnát. Végrendeletében a vásárhelyi és borszörcsökői szegényekre száz-száz forintot, a vásárhelyi iskolára kétszáz ezüstforintot hagyott. (190)	
Pintér Ferenc	1809-től 1811 szeptemberéig káplán
Kőszöghy József	1811. szeptembertől 1813. május 2-ig káplán
Pongrácz József	1813 májusától 1814. április 20-ig káplán
Púpos József	1814. április 21-től 1820. március 20-ig káplán
Vörös György	1822. február 6-tól 1824. november 7-ig káplán
Matics János	1824. november 8-tól 1825. május 9-ig káplán
Nagy Imre	1825. május 9-től 1826. február 14-ig káplán
Hornyik József	1826. február 15-től 1828. november 3-ig káplán
Csete Antal	1828. szeptember 5-től 1831. június 7-ig káplán
Tallián Imre Antal	1831. június 17-től 1832. április 25-ig káplán
Alasz Miklós	1832. április 26-tól 1834. április 9-ig káplán (230)
Vlasits Antal	1832. május 4-től 1845. január 9-ig plébános
Tehetséges, alaposan képzett, buzgó és kötelességtudó lelkipásztor volt, aki jó káplán-nevelőnek, vendégszerető házigazdának és a szegények nagy jóttevőjének bizonyult. Különös gondja volt az iskolás gyermekekre.	
Pflum Miklós	1834. április 10-től 1834. november 6-ig káplán
Hámos Ignác József	1838. január 29-től 1840. március 23-ig káplán (476)
Farkas Konstantin	1835. május 5-től 1838. október 23-ig administrator (393)

Kiss György	1840. május 29-től 1843. február 7-ig káplán (601)
Kanyó Mihály	1843. február 8-tól 1845. október 14-ig káplán (568)
Sarlai Ignác	1845. október 15-től 1850. november 4-ig káplán
Lakner Sándor	1850. november 5-től 1852. február 7-ig adminisztrátor
Varga Tamás	1852. február 8-tól 1856. december 20-ig káplán
Szalay István	1857. szeptember 29-től 1858. szeptember 12-ig káplán
Gyarmathy János	1845-től 1879-ig plébános (460)
Nagy műveltségű, buzgó lelkületű ember, akinek jószágával sokan visszaéltek, javadalmaiból kifosztották.	
Mórocz Antal	1860-tól 1863-ig káplán
Szkladányi József	1863-tól 1866-ig káplán
Kommandinger Kálmán Vendel	1866-tól 1870-ig káplán
Horváth József	1870. szeptember 25-től 1873-ig adminisztrátor (521)
Takáts József	1874-től 1876-ig káplán
Szücs Móric	1876-tól 1879-ig káplán
Karsay Károly	1879-től 1881-ig káplán (573)
Tuza Károly	1880. június 28-tól 1897. december 21-ig, halálig plébános.
Példás pontosságú, rendkívül erélyes, szigorú ember volt, aki a híveket rendben tartotta. A rendet megkívánta tőlük nemcsak a templomban, hanem a községben is, és megtartotta önmaga is. Emellett víg kedélyéről, jószívúságáról és vendégszeretetéről, tartalmas beszédeiről, népies szónoklatairól messze vidéken ismerték.	
Veledits Lajos	1881-től 1886-ig káplán
Serman Antal	1886-tól 1888-ig káplán
Sölétromos György	1888-tól 1892-ig káplán
Kéri Elek	1893-tól 1896 július 31-ig káplán (589)
Hochreiter István	
Kázmér	1896-tól 1903-ig káplán (499)
Kálmán József	1897-től 1912. január 12-ig, haláláig plébános (564)
Az ő idejében emelték a templom elé a cementfalat és javították a templomtetőt.	
Nagl György	1903-tól 1908-ig káplán
Lukcsics Imre	1908. február 6-tól 1910. szeptember 14-ig káplán
Supka Márton	1910. szeptember 15-től 1912 novemberéig káplán
Somlóvásárhelyen 1910-ben megalakította a Hitelszövetkezetet, rendbe hozta a Fogyasztási Szövetkezet üzletét, megalakította plébániáján a Katolikus Népszövetséget.	

Fülöp Károly	1912-től káplán, majd még ez évben, 1913. május 23-ig plébános (423)
Antal Lajos	1913. október 12-től 1914. május 31-ig káplán, 1914. július 1-jétől 1944-ig plébános (237)
Több mint harmincéves somlóvásárhelyi szolgálata alatt mindvégig szívén viselte a gondjaira bízott lakosság ügyét, és egy alkalmat sem mulasztott el, hogy a bajok orvoslására fel ne hívja az illetékesek figyelmét. Különösen nagy érdemei voltak a Somló-vidék fejlesztése körüli munkában.	
Felker Lőrinc	1914. július 1-jétől 1914. szeptember 31-ig káplán
Nagy László József	1914. október 1-jétől 1915-ig káplán
Szűcs György	1915-től 1916-ig káplán
Koronczay István Ödön	1918-tól 1920-ig káplán
Stirling János József	1920-tól 1924-ig káplán
Varga Béla	1926. június 20-tól 1928. június 27-ig káplán (220)
Mózner László	1928-tól 1929-ig káplán
Archeológiai kutatásokat végzett.	
Szántó Zoltán	1929. szeptember 2-től 1930. június 20-ig káplán
Kolb Ede	1930. június 22-től 1930 októberéig káplán
Sarlós György	1932-től 1933. szeptember 30-ig káplán
Meiczinger Ignác	1933. október 1-jétől 1935. december 29-ig káplán
Megalakította a Szívgyárdát 1933-ban.	
Dömötör Ferenc	1935. december 12-től 1937. augusztus 1-ig káplán
Farkas István	1937. augusztus 2-től 1938. október 17-ig káplán (392)
Bozi László	1938 novemberétől 1939. március 14-ig káplán (311)
Illés Béla	1939. március 25-től 1939. június 30. (542)
Gergyesi Ferenc	1940-től 1942 szeptemberéig káplán (441)
Czár Ferenc	1942. szeptemberétől 1944. januárig káplán
Szántó Vendel	1944. január 12-től 1944. szeptember 16-ig adminisztrátor
Benke Lajos	1944-től 1968-ig plébános (279)
Kőszegi Iván	1945. szeptember 6-tól 1945. november 24-ig adminisztrátor
Szabó Ernő	1950-től 1953-ig káplán
Temesi József	1953-tól 1954-ig káplán
Kredics László	1957 szeptemberétől 1957. december 28-ig káplán

Szabó Antal	1958. szeptember 12-től 1951 májusáig káplán
Katona Lajos	1968. szeptemberétől 1982-ig, nyugalomba vonulásáig plébános
Deák Ákos Ervin	1972-től 1973-ig káplán, majd 1982-től 1988-ig plébános
Ilosvai Gyula	1988-tól 1993-ig plébános
Kocsis Tamás	1993-től plébános
(A Veszprémi Egyházmegye névtárai és Pfeiffer János: A Veszprémi Egyházmegye történeti névtára 1630–1950. München, 1987., valamint Somlóvásárhely katolikus anyakönyvei)	

V. Somlóvásárhelyi nemzetőrök, 1848

Neve	Kora	Polgári állása	Észrevételek
Auerhamen János	31	vendéglős	zászlótartó
Babics István	35	földmíves	
Bakos János	38	kovács	
Baranics Ferenc	25	csizmadia	
Bárczi László	45	földmíves	
Berecz Ádám	40	földmíves	
Berecz József	35	földmíves	önkéntes
Berecz Mihály	38	földmíves	
Berecz Sándor	20	földmíves	
Berger Mátyás	30	földmíves	
Biczi József	40	földmíves	
Biczi Mihály	30	földmíves	
Bolla György	38	földmíves	
Borjádi Pál	21	földmíves	
Boros Ferenc	31	földmíves	
Császár György	52	földmíves	
Cseres Mihály	30	földmíves	
Csizmazia Ferenc	34	földmíves	
Csizmazia József	19	földmíves	önkéntes
Csurgó György	38	molnár	önkéntes
Dézs András	24	földmíves	

Dézs Ferenc	24	földmíves	
Dézs Imre	25	földmíves	
Dézs Pál	32	földmíves	káplár
Domokos József	35	földmíves	
Domokos László	33	földmíves	
Elekes Ferenc	38	földmíves	
Elekes János	27	földmíves	
Fábján Anatal	34	földmíves	
Fábján András	26	földmíves	káplár
Fábján Antal	28	földmíves	szabados
Fábján Ferenc	21	földmíves	
Fábján István	39	földmíves	
Fábján János	32	földmíves	szabados
Fábján János	46	földmíves	
Fábján János ifjabb	43	földmíves	
Fábján József ifjabb	28	földmíves	
Fábján Mihály	30	földmíves	káplán
Fábján Pál	21	földmíves	
Fábján Zsigmond	20	földmíves	
Fazokas	22	földmíves	
Fazokas András	25	földmíves	
Fazokas Ferenc	36	földmíves	
Fazokas György	25	földmíves	
Fazokas György	42	földmíves	
Fazokas Imre	50	földmíves	
Fazokas István	20	földmíves	
Fazokas János	37	földmíves	
Fejes Pál	28	földmíves	
Fekete József	45	földmíves	
Fekete József	24	földmíves	
Fleischman ános	23	földmíves	
Funtek Pál	22	földmíves	

Gáspár Ferenc	35	csizmadia	
Gergely Antal	54	földmíves	önkéntes
Gyarmathy János	38	lelkész	
Györkovács Ferenc	37	földmíves	
Györkovács József	35	földmíves	
Herbert József	24	földmíves	
Hermann János	39	asztalos	szabados
Holczer József	34	takács	
Horváth János	25	földmíves	
Horváth János	27	földmíves	
Horváth Pál	21	földmíves	
Imre Antal	21	földmíves	
Imre László	20	földmíves	
Jagasits Ferenc	33	földmíves	szabados
Jagasits János	21	földmíves	
Jagasits József	25	földmíves	
Joó Ádám	35	földmíves	
Joó Alajos	36	földmíves	
Joó Ferenc	35	földmíves	
Joó György	28	földmíves	
Joó György	42	földmíves	
Joó István	38	földmíves	
Joó János	26	földmíves	
Joó József	34	földmíves	
Joó József	41	kőműves	
Joó Péter	20	földmíves	
Kapolcsi József	33	földmíves	
Keszler Antal	34	tanító	önkéntes
Kiss Imre	20	földmíves	
Kiss József	28	földmíves	
Kokas István	46	sóárus	őrmester
Kovács Antal	27	földmíves	

Kovács Ferenc	35	földmíves	szabados
Kovács Imre	22	földmíves	
Kovács Imre	38	földmíves	
Kovács János	23	földmíves	önkéntes
Kovács József	21	földmíves	
Kovács József	26	földmíves	
Kovács László	27	földmíves	
Kovács Pál	37	földmíves	
Körmendy Antal	33	földmíves	
Körmendy Ferenc	43	földmíves	
Körmendy György	32	földmíves	
Körmendy János	36	földmíves	
Körmendy József	35	takács	
Körmendy Márton	28	földmíves	káplár
Körmendy Pál	40	földmíves	szabados
Körmendy Péter	28	földmíves	
Kudela János	28	segédtanító	önkéntes
Lakat József	46	földmíves	
Lukácsa József	20	földmíves	
Magyar Gábor	25	földmíves	2ik hadnagy
Magyar Imre	27	földmíves	
Magyar János	38	földmíves	
Magyar József	28	takács	
Magyar József	30	földmíves	
Magyar Mihály	32	földmíves	szabados
Magyar Pál	21	földmíves	
Market György	30	köteles	
Marton András	46	földmíves	
Marton Antal ifjabb	24	földmíves	
Marton György	42	földmíves	őrmester
Marton Ignác	27	földmíves	káplár
Marton Ignác	26	földmíves	szabados

Marton István	50	földmíves	
Marton István	42	földmíves	szabados
Marton István ifjabb	20	földmíves	
Marton János	21	földmíves	
Marton János	22	földmíves	
Marton János	45	földmíves	
Marton József	43	földmíves	
Marton Károly	20	földmíves	
Marton Mihály	28	földmíves	
Mezzey Gyula	21	gazda gyakornok	alhadnagy
Mezzey Lajos	43	tisztartó	alkapitány
Mits János	27	földmíves	szabados
Molnár Mihály	35	földmíves	
Morocz János	48	takács	
Morocz Pál	27	földmíves	káplár
Nagy Antal	40	szűrszabó	
Nagy István	30	földmíves	
Nagy János	25	földmíves	
Nagy Károly	22	földmíves	
Németh András	26	földmíves	
Németh Antal	41	földmíves	káplár
Németh Bálint	35	földmíves	
Németh Ferenc	21	földmíves	
Németh Ferenc	38	gazdatiszt	őrmester
Németh György	40	földmíves	
Németh Ignác	37	szabó	önkéntes
Németh István	38	földmíves	
Németh János	40	földmíves	
Németh János	28	földmíves	
Németh József	41	takács	
Németh József	30	földmíves	
Németh Mihály	42	földmíves	káplár

Némethy János	31	szabó	
Pál Dániel	41	megyei hadnagy	első főhadnagy
Pallos István	48	földmíves	
Pallos János	25	földmíves	káplán
Pallos József	49	kovács	
Pallos Károly	22	földmíves	
Pallos Mihály	41	földmíves	
Pető János	21	lakatos	
Pitinger József	24	földmíves	szabados
Pribék József	41	számtartó	főhadnagy
Réfi János	34	földmíves	
Réfi József	30	földmíves	
Sarlay Ignác	27	segédlelkész	
Sebestyén Ferenc	35	földmíves	
Simon Pál	38	földmíves	
Soós Ferenc	25	földmíves	
Soós Imre	22	földmíves	
Sörös István	40	földmíves	
Steinberger Károly	20	asztalos	
Szabó György	42	földmíves	
Szabó János	40	földmíves	
Szabó Péter	25	földmíves	
Szalay András	27	földmíves	
Szalay István	26	földmíves	
Szalay István	32	földmíves	
Szalay János	34	földmíves	
Szalay József	33	földmíves	káplár
Szalay József	32	földmíves	
Szalay Mihály	45	földmíves	
Szalay Mihály	51	földmíves	
Szalay Pál	41	földmíves	szabados
Szalay Pál	20	földmíves	

Szanyi László	23	földmíves	
Szanyi Mihály	38	földmíves	
Szayder József	47	pintér	
Szili János	35	takács	
Szita Antal	28	földmíves	
Szulics János	23	földmíves	
Takács József	20	földmíves	
Tomor Antal	22	földmíves	
Torma Antal	21	földmíves	
Torma Antal	20	földmíves	
Torma Ferenc	40	földmíves	
Torma György	45	földmíves	
Torma István	32	földmíves	
Torma József	42	földmíves	káplár
Torma Márton	38	földmíves	
Torma Péter ifjabb	32	földmíves	
Tóth József		földmíves	önkéntes
Vaczkó Mihály	48	földmíves	
Ványik Antal	35	földmíves	
Ványik Márton	22	földmíves	
Ványik Pál	28	földmíves	
Ványik Sándor	22	földmíves	
Varga József	40	földmíves	
Vargha András	22	földmíves	
Vargha Antal	23	földmíves	
Vargha György	20	földmíves	
Vargha János	22	földmíves	
Vargha József	22	földmíves	
Varkus Antal	22	földmíves	
Vidi István	46	írnok	önkéntes
Vinkler Lajos	20	varga	
Vohlstromer György	45	földmíves	

Vohlstromer Miklós	35	földmíves	
Vörös György	28	földmíves	
Vörös Imre	30	földmíves	káplár
Vörös István	46	földmíves	
Vörös Károly	22	földmíves	
Vörös Károly	21	földmíves	
Vörös László	26	földmíves	
Vörös Sándor	21	földmíves	
Zabó Ferenc	27	földmíves	
Zabó Imre	37	földmíves	
Zabó István	45	földmíves	
Zabó János	35	földmíves	
Zabo József	21	földmíves	
Zabó József	33	földmíves	
Zabó Pál	20	földmíves	
Zarka Antal	42	jegyző	önkéntes
Zöld Ferenc	40	földmíves	
Zsido Imre	25	földmíves	
Zsidó István	45	földmíves	
Zsidó Pál	49	földmíves	
Zsigmond Ferenc	32	földmíves	
Zsigmond József	43	földmíves	

(VeML. Veszprém Megye állandó bizottmányának iratai 450/1848.

Életfogytig szolgálat

A Vásárhelyen élő szerzetes nővérek a település népességének számához viszonyítva kevesen voltak, jelenlétükkel mégis az élet minden területén jelentős befolyást gyakoroltak szűkebb-tágabb környezetükre. Részben polgári- és egyházi helyzetüknél fogva – amennyiben a településnek birtokosai voltak –, részben az egyház-igazgatási hierarchia révén.

A kolostor első lakói – ahogy arról már részletesen írtunk a kronológiát követő történeti fejezetekben – Szent Benedek-rendi (bencés) apácák voltak, s mivel a királyi család alapította, köztük feltehetően sok volt a nemesi származású személy, mégsem lett kifejezett nemesi intézmény, mint külföldön oly gyakran. A viszonylag nagy vagyonnal rendelkező úgynevezett monasztikus rendek (nálunk a bencések, ciszterciek és premonstreiek) monostorai függetlenek voltak egymástól, a szerzetes nővérek nem a rendbe, hanem annak meghatározott monostorába léptek be. Ott a kolostori egyház feje, az apáca-fejedelemasszony (abbatissa) életfogytiglan „anyai hatalommal” kormányozta kolostorát.

Az apácák átvették a férfimonostorok napirendjét az éjszakai imától kezdve a lectio divina (lelki olvasás) gyakorlatáig, melynek lényege Isten szavának, a Szentírásnak, illetve magyarázatának befogadása és átvitele a gyakorlatba. Állandó elfoglaltságuk a zsolozsmázás volt, amelynek első része éjfélkor kezdődött, s a nap meghatározott időszakában, egészen napnyugtáig folyamatosan végezték. Az egyes órák közti szabadidőben munkát végeztek, szőttek, hímezték, kódexeket másoltak. A követelmények szerint a szerzetes nővér egyetlen feladata az, hogy visszavonulva a világtól és embertársaitól minden figyelmét, gondját saját lelki életének fejlesztésére fordítsa, és egyéniségét tökéletesítse. Nem volt hivatása, hogy hasson a világra, meggyőződése szerint élete mégis a világ érdekében pergett le.

Az ideális kép, amely a követelmények tükrében élénk tárul, nem egyezett mindig a tapasztalattal. Már a XIII–XIV. század előrevetítette a következő korszak hanyatlását. Lukcsics Pál kutatásaiból tudjuk, hogy Vásárhely ismert bencés apátnői közül a XI. században élt Scolastica (királyi hercegnő) és Koth (aki 1212-ben a konvent nevében oklevelet bocsát ki) még viszonylagos békében élhetett. Az 1270-es évektől az apátnőnek és szerzeteseinek viszont már meg kellett küzdeniük a kolostori népek mozgalmaival, melyek időnként létfeltételeik alapjait is veszélyeztették.

Katalin apátnő idején kísérelték meg a nemességüket igazoló iszkázi alattvalók a kolostori birtoktól való elszakadást, melyet az országbíró 1338-ban kiadott ítéletlevele tudott csak megakadályozni. Az utána következő Erzsébet fejedelemasszonynak még több problémát kellett megoldania: az ő idejében (1360-as évek) ismétlik meg a kolostor népei 1270-ben sikertelenül végződő mozgalmukat, hogy maguknak nemességet szerezve a szolgáltatások alól mentesüljenek. Az apátnőnek királyi segítség igénybevételével sikerült a monostor régi jogait visszaállítania. Ő érvényesítette az I. Károly királytól 1325-ben nyert hetivásár helypénzszedési jogát (1359 körül), és neki kellett 1380-ban királyi parancsot kieszközölnie, hogy a dobai királyi udvarnokok a Somló hegyen újonnan ültetett szőlőik után a szokásos hegyvámot megfizessék.

Sorban szakadtak le birtokrészek a kolostori javadalomról, amit megakadályozni már nem tudott. Panaszlevelek írása és pereskedések kötik le egyre gyakrabban az apátnők figyelmét. Vásárhelyi Katalin, majd Dorottya apátnő idejében (a XV. század közepén) a kölcsönös hatalmaskodások okoztak problémát. A túskevári pálosok és a szomszédos Hany nemeseinek birtokán az apácák jobbágyait vádolták hatalmaskodással, az apácák birtokán viszont a szomszédos nemések garázdálkodtak.

A XV. század közepétől indult el az a folyamat is – és Mátyás alatt érte el tetőfokát –, amelynek során a kegyúr, jelen esetben az uralkodó, világi személynek engedte át a monostor védelmét és ennek ellenében jövedelmét – természetesen azzal a feltétellel, hogy biztosítania kell a szerzetesek ellátását, és meg kell őriznie az épületek állagát. Láttuk korábban, mi lett ennek a következménye Vásárhelyen: a monostorok a királyi kincstár és a politika eszközeivé váltak, a szerzetesi fegyelem lazult, a monostorok elnéptelenedtek. Amikor 1508-ban tizenhét bencés apátság ellenőrzésére került sor, az összeíró monostoronként átlagosan három szerzetest sem talált. 1511-ben a vásárhelyi kolostor vizsgálatakor sem festettek kedvezőbb képet. A vizitációs jegyzőkönyv szerint a vásárhelyi Szent Benedek-rendi apácák és apátnőjük, megvetve a rendi szabályokat, fényűzően éltek, vidékre jártak, nyilvános helyiségeket látogattak, kolostorukban táncvigalmakat rendeztek, és a vidék megbotránkozására több más, a vallással össze nem egyeztethető cselekedetben voltak elmarasztalhatók. Bakócz Tamás bíboros, esztergomi érsek, aki birtokosként is érdekelt volt a területen, erkölcstelen életmódjuk miatt súlyos büntetést mért a bencés apácákra. Az ítélet, amelyet a pápa is megerősített, úgy szólt, hogy el kell őket távolítani, s azután más bencés apáca kolostorokban elkülönítve szigorú fegyelem alatt kell élniük.

A bencés apácák, akiknek jelentős érdemeik voltak az egyházi műveltség magyarországi meghonosításában, s írni-olvasni tudásuk révén a konvent hiteles helyi működésével a települést bekapcsolták a környék jogi és közigazgatási életébe, már nem tudták betölteni hivatásukat. Rendjük alapvető reformra szorult. Vásárhelyre a bencés nővérek többé már nem tértek vissza.

A megüresedett kolostort, mint már korábban ismertettük, Bakócz Tamás 1511-ben a szegedi premontrei apácáknak adta át, akik közül húszan a nyár folyamán elfoglalták új helyüket. Az ünnepélyes beiktatást 1512-ben Gosztonyi János győri püspök végezte.

A premontrei apácák már a rendalapító Szent Norbert életében (XII. század eleje) megtelepedtek Magyarországon, térítői munkálkodásuk kiegészítette a bencéséket. Az oltáriszentség és főként Szűz Mária

tiszteletének jeléül fehér gyapjúviseletet választottak. A magyar nép a fehér ruhás apácákat Boldogasszony leányainak nevezte. A premontrei nővérek két csoportot alkottak: a szemlélődő életet élő, zsolozsmázó kanonisszákét, akiknek kódexeikben „szűz, főköttös atyafi” a nevük, és a tevékenyebb, jámbor életű nőket, akik közül többen özvegyként kerültek a kolostorba, vagyonukat a rendházra hagyták, amely viszont oltalmukról, ellátásukról gondoskodott. Szövés-fonással, varrogatással foglalkoztak. A dolgozó laikus apácákat „paraszt atyafinak” szólították.

A monasztikus rendekhez tartozó premontreiek a kolduló rendek (ferences, domonkos, Ágoston-rendi remete és karmelita) népszerűségének korában (XIII–XV. század) szakítottak a bencés és ciszterci rend világtól elforduló magatartásával, s tagjai kötelességévé a lelkipásztorkodást, a néppel való foglalkozást tették. A premontrei megújulás hazánkban Fegyverneki Ferenc nevéhez kapcsolódik. Ő az, aki Párizst megjárva a rendi nagykáptalanon elfogadott reformokat 1511 előtt a mi premontrei apácáink körében, a szegedi Szentlélek-monostorban bevezette, amelynek egyúttal rendi előjárója is lett. Bakócz Tamás esztergomi érsek ismerte és támogatta munkáját, ezért is fogadta szívesen Vásárhely megüresedett monostorába a példás életű szegedi szerzetes nővéreket.

Az Alföldről átkerült húsz apáca közül csak öten lehettek nemesi származásúak (Pestényi Julianna, Vassántó Katalin, Oláh Katalin, Guthy Margit, Makay Katalin) a fejedelemasszony, Szegedi Katalin is polgári származású. Az apácák közt régi, törzsökös szegedi polgárcsaládok neveit azonosíthatjuk: Sárkány, Huszár, Kemény, Kegyes, Borsos, Kalmár, Szántó, Horváth, Somogyi, Kekény, Palásthy. A Szentlélek-monostor nővérei a város jómódú, irodalomban jártas, művelt polgárságából, míg a dolgozó laikus apácák a szegényebb rétegekből származhattak. Valamennyien magyar anyanyelvűek voltak.

Az áthelyezett apácák gazdasági létalapja is megváltozott, mert míg a szegedi kolostorban a módosabb családokból érkező rendtagok hozományából és a városi polgárok által fenntartott alapítványokból éltek, Vásárhelyen a földbirtok, a jobbágyi szolgáltatás teremtette meg egzisztenciájuk alapjait. A birtokok igazgatása új feladat volt számukra, pedig ekkor még nem is sejtették, hogy az előre nem látott nehézségek, a későbbi birtokpercek, az erőszakos földesúri beavatkozások, a török támadása mennyi megpróbáltatást zúdít majd rájuk.

A kibocsátó közösség, a szegedi polgárok nem akarták magukra hagyni leányaikat. Bálint Sándor szerint a híres szegedi borkereskedők a szerémségi borvidék fenyegetettsége miatt a Somló hegy ősi szőlőkultúráját is érdekltségi körükbe próbálták vonni, bár a gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok kiépítését a török hódítás megakadályozta.

Fegyverneki Ferenc, a rend előjárója sem bocsátotta el segítség és útmutató nélkül nővéreit. A javadalom átvétele után (1511) a monostorhoz tartozó birtokokat összeíratta, az ezeken élő jobbágyok részére magyar nyelvű urbáriumot állíttatott össze, amely egyik legnagyobb jelentőségű gazdaság- és művelődéstörténeti emlékünk. Gazdasági szempontból a jobbágyszolgáltatások terén abban az időben szokatlan méltányosságával, a jogvédelem terén pedig szociális érzékenységgel tűnik ki. Művelődéstörténeti szempontból pedig különlegessé teszi magyar nyelve, amely szintén egyedülálló a maga korában, s nyilván összefügg a premontrei apácák tudatos anyanyelvpolásával.

Gondoskodott Fegyverneki Ferenc a somlívásárhelyi apácák lelki vezetéséről is. Abból a célból, hogy teendőiket el tudják végezni, a kolostori életrendnek megfelelően töltsék napjaikat, példamutató életet honosítsanak meg, magyar nyelvű ordinariutumot (rendtartáskönyvet) írt számukra. Az 1519-ben készült könyv másolata, a mai Lányi-kódex, becses nyelvemlékünk. Az imákat, zsolozsmát csak latinul mondhatták, ellenben az utasításokat, felvilágosításokat, hogy mit hogyan tegyenek, magyar nyelven rögzítették. A reformszellemnek megfelelően az apácák szertartásaiban az egységet, illetőleg a tökéletességet akarta elősegíteni a Lányi-kódex, magyar szövegével, hogy mindenki megértse. Jelentőségét növeli, hogy külföldön egyáltalán nem ismeretes hasonló, anyanyelven írt premontrei szertartáskönyv.

Az anyanyelv tudatos ápolása mellett magas szintű literátus műveltséggel is rendelkeztek, különben nem tudtak volna eleget tenni annak a királyi kitüntetésnek, amely arra jogosította őket, hogy, mint a férfikonventek, ők is végezhetek hiteles helyi működést. Ennek az intézménynek az ellátásához az írni-olvasni tudáson kívül szükséges volt a latin nyelv ismerete és a kor jogi műveltségében, közéletében, politikai és közigazgatási kérdéseiben való kellő jártasság.

A kolostor szerzetes nővérei kapcsolatot tartottak a nagyvázsonyi pálosokkal és a veszprémi Szent Katalin-zárda dominikánus apácaival. Biztosra vehető, hogy a kolostorban jelentős kódexíró-tevékenység folyt. A Lányi-kódex is megemlíti, hogy a nővérek használtak misekönyvet, breviáriumot (zsolozsmáskönyvet), antifonáriumot (a szertartás során énekelt szövegek hangjegyekkel is ellátott gyűjteményét), lectionariumot (amely a vásár- és ünnepnapok szentleckéit tartalmazta), a vértanúk és szentek ünnepeinek naptárát (martyrologium), regulát (amely a rend alapszabályait, törvényeit foglalta össze) és magyar nyelvű Szentírást. (A Szentírás összefüggő szövegének első magyar fordítását az 1430-as években liturgikus célra a premontrei és bencés szerzeteseknek készítették, szövegét a Bécsi-, a Münchener- és az Apocryphus-kódex őrizte meg.) Somlóvásárhelyen írták a Pozsonyi-kódexet is. A somlóvásárhelyi apácák – sümegei várba menekített – könyvtárában 1597-ben 32 kötetből állt. A vásárhelyi monostornak a premontrei apácák idejében virágzó helyi hagyománykincse, jellegzetes arculata, eleven és művelt szelleme volt.

A „főkötős atyafiak” közösséget vállaltak a birtokaikon élő emberekkel is. A rájuk bízott népesség gondozásának eredményeként addig, amíg a külső körülmények megengedték, Somlóvásárhely és környéke felvirágzott, és azóta sem tapasztalt tekintélynek örvendett, majd később, a nehézségek időszakában sem hagyták el nyájukat. Ha szükségét látta az apátnő, levelezett, majd perelt jobbágyai érdekeit védve, ha menedéket kértek, azt biztosította.

A kolostor még a török hódoltság időszakában is a kultúra és a hitélet menedékháza volt. A vallási és kulturális életre gyakorolt hatásuk kényszerű távozásuk (1594) után is tovább élt. A nép Boldogasszony leányait tartotta meg jó emlékezetében, s még a XX. század elején is mint premontrei apácakolostort emlegette meglévő épületeit.

Az utolsó premontrei apátnő, Vásárhelyi Katalin 1600-ban bekövetkezett halála után II. Rudolf király a monostor jószágait a Pozsonyban tartózkodó óbudai klarisszáknak adományozta – mint arról már megemlékeztünk. A ferencesek másodrendjeként működő szerzetesnői közösséget Assisi Szent Ferenc testvére, Szent Klára alapította 1211-ben. Regulájukat Szent Ferenc állította össze, több elemet is átvéve a bencésektől (a legfontosabb a szigorú szegénység volt).

Magyarországon a XIII. század első felében jelentek meg először, első kolostoruk 1243 körül épült Nagyszombatban. Közösségeik voltak még Pozsonyban, Óbudán, Nagyváradon, Sárospatakon, Kolozsvárott, majd a XVIII. század elejétől Budán, Pesten és Zágrábban.

A somlóvásárhelyi kolostor birtokukba kerülésének idején, a XVI–XVII. század fordulóján, a hazai klarissza rend is a fennmaradásért küzdött. A török hódítás áldozata lett a legtekintélyesebb és legnagyobb zárdájuk Óbudán. A reformáció térhódítása következtében veszítették el sárospataki, nagyváradon és kolozsvári klostromukat. A két megmaradt kolostoruk, a pozsonyi és nagyszombati megfogvatkozott nővéreit hol a természeti csapások (tűzvész, földrengés), hol Bethlen Gábor, majd Rákóczi György csapatai kényszerítették bujdosásra.

A rend megerősödését Pázmány Péter tevékenységének köszönhetjük. A pozsonyi, majd később a nagyszombati rendházat is magyar vezetésű és szellemiségű kolostorra alakította, az épületeket felújíttatta, jövedelmüket a megszűnt zárdák jövedelmének átengedésével biztosította. Hamarosan a legelőkelőbb magyar családok leányai léptek be az apácák közösségébe.

A rekatolizáló főnemesi családok (Amadé, Balassi, Batthyány, Bercsényi, Csáky, Esterházy, Károlyi, Nádasdy, Nyáry, Perényi, Révay, Wesselényi) körében sokáig a pozsonyi zárda volt a legkeresettebb.

A kolduló rendeknek, így a klarisszáknak sem volt eredetileg földbirtokuk, legfeljebb szőlők, házigatlanok. Mivel jobban kötődtek a polgári élethez, kolostoraik a városokban és mezővárosokban találhatók, mert csak a sűrűn települt lakosság biztosított elég alamizsnát a számukra. S bár az apostoli szegénység követését tűzték célul maguk elé, ennek ellenére kisebb-nagyobb javakat szereztek, mint ahogyan láttuk a pozsonyi zárda esetében is.

A klarisszák elmélkedő, elmélyedő életmódot folytattak, imáik, szemlélődésük Krisztus életének misztériumára irányult. A szemlélődő életmód mellett azonban megjelenésük óta fontos szerepet töltöttek be a

nőnevelés területén. Kolostoraikban nevelkedtek a legelőkelőbb főurak sarjain kívül a köznemesek leányai is. A zárda mindennapi életét a több évszázados szabályzat határozta meg, amely rideg, spártai világot próbált megteremteni. Szigorú böjtot írt elő, beszélgetni csak meghatározott időben, meghatározott témákról lehetett. A nap imádsággal és énekkel telt. A klarissza cellája sivár, ágya csupán egy szalmazsák volt. Ruhája fekete vagy barna durva posztóból készült, derekán kötéllal, fején fekete fátyol, lábán egyszerű saru.

A XVII. században megújított klarissza rend alapvetően nem változott, de a reguláktól való eltérés több területen is megmutatkozott. Pázmány reformja után sem vállalt újabb feladatokat, nem lett sem ápoló, sem tanító rend, de a nőnevelés ügyét továbbra is felvállalta. Ezenfelül a kolostor befogadott olyan idős, vagy özvegy nemesasszonyokat is, akik magukra maradtak, vagy a családjuk nem tudott róluk megfelelően gondoskodni. Ők az apácáktól elkülönítve élték hátralévő életüket.

Megváltozott az apácaközösség összetétele. A jelöltek kiválasztásakor törekedtek az előkelő családok jelenlétének folyamatos fenntartására, s arra, hogy a konvent tagjai szorosabb-lazább rokoni kapcsolatban legyenek egymással, megteremtve ezzel az összetartó, családi légkört.

Az apácák időbeosztását továbbra is a közös imádságok rendje határozta meg, de emellett változatos, személyre szabott munkákat végeztek. A laikus nővérek főztek, rendben tartották a zárdát. A „karnővérek” közül egyesek a fiatalon zárdába adott gyermekek nevelésével, mások a kolostor jövedelmeinek felügyeletével, gazdasági ügyek intézésével foglalkoztak. Voltak, akik a tudomány felé fordultak, nyelveket tanultak, könyveket adtak ki, a rend levéltárát kezelték, mások intézték a magyar, latin, német, horvát nyelvű levelezést.

Szelídültek a mindennapi életvitelüket szabályozó előírások is. A szigorú böjt helyett az apácák hétfőn, csütörtökön és vasárnap ehetek húst, szobájuk berendezésében helyet kapott az ágyon kívül az asztal, szék, láda és almárium, amelyen saját oltárt készíthettek. A ruhák anyaga is finomabb lett.

A kolostor belső rendjének változásai ellenére a klauzúrát, a külvilágtól elzárt életet meg kellett tartani. Pázmány szigorúan megtiltotta, hogy a városba kijárjanak, az apátnők még a jószágok ellenőrzésére sem kocsikázhattak ki. Mindezek után nem csodálkozhatunk azon, hogy a klarissza nővérek nem jelentek meg Somló környéki birtokaikon.

A személyes kapcsolat hiánya, de az apácák főúri származása, neveltetése sem tette lehetővé, hogy jószágaikról és az ott élő emberek életéről reális képet nyerjenek. Vidéki birtokaik és azok népessége csupán jövedelemforrást jelentett számukra. A vásárhelyi polgárok számára pedig ők voltak a személytelenségbe burkolódzó, kegyetlen úrnők. Nem véletlen, hogy az ellenük folytatott küzdelemben a premontrei apácáktól kapott urbárium, a jobbágyaikkal közösséget vállaló földesúrnők szabályozásához való ragaszkodás jelentette a biztos, az állandó fogódzót. Számukra a klarissza rend 1782. évi feloszlata bizonyára nem jelentett fájdalmat és csalódást. Annál nagyobb szeretettel fogadták viszont a XX. század első felében Somlón vásárhelyre visszatérő premontrei apácákat.

A premontrei női rend újjáélesztésére az utolsó magyar premontrei apáca, Vásárhelyi Katalin halála után háromszáz évvel került sor. Rott Nándor veszprémi püspök segítségével Ráday Sebestyén premontrei kanonok, később jászói esperes-plébános 1927-ben elsőként Külsővat községben szervezte meg Boldogasszony lányainak közösségét. (Az 1949-ben feloszlott zárda nővérei 1990 után ismét visszaköltöztek Külsővatra.) Az első előjáró, Anselma Wisnicka, a lengyel Imbramowice premontrei kolostorának addigi apátnője lett. Az első hat újonc után egyre több fiatal kérte felvételét a rendbe, nyolc-kilenc évi felkészülés után tehetek örök fogadalmat. Az anyaegyház megerősödése után egymás után hozták létre a leányegyházakat: Nagylengyelben 1933-ban, Kenyeriben 1935-ben, Somlón vásárhelyen 1939-ben, Mindszenten és Jászón 1940-ben, majd Bakonygyepesen 1949-ben. Ekkor a hét községben a nővérek száma már elérte az ötvenet.

Az új közösség apostoli területként a nevelést, a beteggondozást és az egyházközségi munkát jelölte meg. Ahol megtelepedtek, gyermekotthonokat létesítettek, elemi iskolákat nyitottak, nők számára háztartási és szaktanfolyamokat szerveztek, betegeket ápoltak, és vállalták a plébániai szolgálatot (a kántori munka ellátását, katolikus leánykörök és énekkar vezetését, gyermekeknek hittan tanítását).

A nővérek Somlóvásárhelyen, a rend ősi székhelyén, a Katolikus Vallásalap kezelésében lévő régi kolostori épületüket (kilenc szobával, mellékhelyiségekkel, három-négy hold belsőséggel) szerették volna visszaszerezni, de mivel ettől a tulajdonos mereven elzárkózott, pénzbeli kárpótlást, nyolcezer pengőt kaptak egy négyszobás ház megvételére és átalakítására. A régóta lakatlan, rozoga és vizes házat egy év alatt helyreállították és lakhatóvá tették. Egyik szobáját kápolnává, másikat óvoda gyermekek befogadására alakították át. A ház átadására 1938. november 13-án került sor.

Tevékenységük át- meg átszötte a falu lakóinak életét. Antónia (Hertelendy Mária) és Stefánia (Láng Margit) nővér – mindketten okleveles óvónők – az apróságokat vették gondozásukba. Már az első évben hetven gyermekkel foglalkoztak, s a mindennapi munkájukon túl megrendezték az anyák napját, karácsonyra színdarabot tanítottak a kicsiknek.

A szülők boldogan látták, hogy gyermekeik jó kezekben vannak. Katalin nővér (Kertész Emília, okleveles tanítónő és óvónő) az iskolában tanított. Jozefa (Banner Irma) és Augusztina (Pethő Mária, mindketten tanítónői végzettséggel) háziipari tanfolyamokat tartott az asszonyoknak. A gyermekek számára megszervezték a Szívgyárdát, az ifjúság számára a Kalász (lányoknak) és a KALOT (legényeknek) csoportjait, amelyek a vallási élet mellett kulturális téren is színvonalas szórakozási lehetőségeket nyújtottak azoknak, akik soraikba léptek. Vasárnap délutánonként hetven-nyolcvan lány is összegyűlt a nővérek lakásán, ahol a színdarabokon és műsoros esteken túl a közösségi élet szabályait és viselkedési normáit is elsajátíthatták.

Szétszóratásuk után (1951) is önzetlenül szolgálták környezetüket. Augusztina kántori állást vállalt, Zsófia (Márkus Anna) főzött a gyerekekre. Annunciáta (Szulics Anna) és Godefréda nővér (Marton Anna) visszakerült szülőfalujába, Somlóvásárhelyre, ahol ma is aktívan tevékenykednek.

Hit és hagyomány

Somlóvásárhely ősi plébániája sem kerülhette el a török veszedelem idején a veszprémi egyházmegyét megtizedelő pusztításokat. Az elhagyott kolostor épületét, a templomot felégették, a XVII. század elejétől a plébánia sem volt betöltve egy ideig. A pusztulás mégsem volt olyan mérvű, mint az egyházmegye más területein. Addig, amíg a XVI–XVIII. századi egyházlátogatások a hanyatlásnak és lassú pusztulásnak a képét mutatták – templomok, kolostorok váltak az enyészet martalékává, még védőszentjeik is feledésbe merültek, a lakosság többsége protestáns hitre tért –, az apácák birtokain megmaradt népesség, ragaszkodva hitéhez és szokásaihoz, őrizte középkori hagyományait. Vásárhelyen még a jelenlegi plébániatemplom alapkövét is – az Árpád-kori kultusz hagyományát követve – Szent Lambert tiszteletére tették le (1788. július 14-én), csak az új templom számára Győrből megszerzett oltárkép miatt szentelték fel 1791-ben Szent István vértanú tiszteletére.

A Somló hegyi Margit-kápolna védőszentjének, Antiochiai Szent Margitnak a kultusza is a középkorban gyökerezett. Ereklýéit II. András király hozta magával haza a Szentföldről, amely megalapozta Margit hallatlan Árpád-kori népszerűségét. Tisztelete a Somlón a középkortól máig átível. Boldogasszony leányainak (a premontrei apácák) Szűz Mária-tisztelete is töretlenül tovább élt.

A XVII. század második felében a lelkipásztorkodás munkáját ferences szerzetesek végezték a településen, akik többnyire faluról falura járva látták el a lelki gondozást. Ebben az időben válik általánossá a barát elnevezés, mert a legnehezebb időszakban is ott állt a ferences szerzetes a nép mellett – örömeiben, bánatában egyaránt. Szent Ferenc fiai elsősorban alamizsnából tartották fenn magukat, s a kéregetés révén szinte szükségszerű kapcsolatot tartottak az itt élő népességgel. Somlóvásárhely egyszerre volt a sümegi és a pápai kolostornak is alamizsnagyűjtési területe, mindkét klastrom hatósugara elért ideig.

A Somló hegy ferences rendi remetéknek is otthont adott. Frater Rigler Ferenc ferences harmadrendi szerzetesről tudjuk, hogy 1752. szeptember 2-án kapta meg Szentilonay József esztergomi általános helynöktől a Szent Margit szűz és vértanú kápolnája melletti remeteséget. Rigler Ferenc Óváron született, a feljegyzések külön hangsúlyozzák, hogy magyar származású. 1749-ben Glischer Henrik vezetésével töltötte a somlói remeteség újoncévét, ekkor öltötte magára a remeték szegényes ruházatát, a kötéllel átkötött, silány anyagú, bűnbánati zsákruhát. Az újoncév után 1750. június 2-án a pápai ferences templomban tette le páter Osoróczy Péter házfőnök és páter Roschman hitszónok jelenlétében az ünnepélyes fogadalmat. A fogadalom értelmében külső és belső életét Remete Szent Antal életéhez kellett igazítania. A szabályok szerint nem tarthatott magánál

több pénzt, mint amennyi három éjszakára elegendő. Szegénységben élt, és alamizsnát is csak egy napi élelem értékében fogadhatott el. Fegyvert nem viselhetett. Napjait meghatározott rend szerint, imádsággal töltötte. Ezenfelül kötelessége volt a somlói Szent Margit-kápolna lelki és anyagi gondozása és az ideözönlő hívek, zarándokok oktatása az isteni igazságokra.

A Szent Márton kápolnánál telepedett meg Millej Antal ferences terciárius, majd 1753-ban Bodó Mihály Somlyó-dobai remete. Később Malakovszky Arzén kérte a pozsonyi klarisszáktól remetesége számára járandóságát, amit Korláthkeőy Magdolna fejedelemasszony meg is adott neki 1773-ban. A Somló kedvező életlehetőséget biztosított a remeteségeknek. A búcsúra érkező zarándokok látogatása közben a szőlőhegyen mindig akadt foglalatostkodó ember, aki a közelben élő szent embernek is juttatott valamit.

Somló-vidékén a ferences szerzeteseknek nagy szerepük volt a középkori hagyományok ápolásában, újraélesztésében. Sümegről és Pápáról búcsús körmeneteket vezettek Szent Margit szűz és vértanú ünnepén Somlóvásárhelyre, így is fenntartva a középkori hagyományt. Gondozták az apácák által elültetett és mélyen gyökerező Mária-tiszteletet.

Szűz Máriának mint Magyarország patrónájának kultuszát a magyar nyelvterületen a törökellenes küzdelmek egyébként is különös erővel táplálták, amelyhez később a veszprémi egyházmegyében Padányi Bíró Márton főpásztori tevékenysége is hozzájárult. Ennek az élő Mária-tiszteletnek példája Somlóvásárhely 1714. november 21-én tett fogadalma, melyben a mezővárost és lakosait „Szűz Mária, Magyarország választott mennyei királynéja és patrónájának szárnyai alá” helyezték.

A védelemért esedező város Mária hét örömének tiszteletére hét fogadást tett, amelyeknek megtartására magukat és utódaikat is kötelezték. Eszerint fogadták, hogy évente hétszer (többek között Jézus templomban való bemutatásának, Mária eljegyzésének és mennybevitelének ünnepén) körmenetet vezetnek a Somló hegyen lévő Szent Margit-kápolnához, valamint arra, hogy szombatoként és újhold-vasárnap az ottani Mária kép előtt mécsesest vagy gyertyát gyújtanak. Ezenkívül ígérték, hogy „eretneket, hittől szakadt, idegen vallásban levőt” a városba nem engednek beköltözni, az itt lakókat pedig kötelezik a fogadott ünnepek és ígéretek megtartására, annak megszegőit kiutasítják, hacsak penitenciát nem tartanak. Mindezek után részletesen felsorolták azt is, hogy mitől óvja meg az Istenanya a fogadalmat tevő várost és közösséget. (A fogadalom teljes szövege a Függelékben olvasható.) Azt, hogy a fogadalomtétel megfogalmazásában ferencesek is segíthettek, bizonyítja az okmány végén, a jelenlévők között feltüntetett „Szent Ferenc szerzetibül való fráter Setét Németh Péter” személye.

A világi papság számbeli megerősödéséig ferencesek lelkészkedtek a plébánián is, akár mint adminisztrátorok, akár mint káplánok. Arra vonatkozóan, hogy Vásárhelyen világi papok működtek, csak a XVII. század végéről vannak adatok. Ők kezdték vezetni az anyakönyveket 1703-tól, s akkor még itt keresztelték a túskevári és devecseri plébánia híveit is.

Településünkre mindig jól képzett, lelkiismeretes plébánosokat igyekeztek küldeni, akik tényleges pásztoraik voltak a rájuk bízott nyájuknak. Nemcsak lelkileg gondozták és vezették híveiket, hanem a mindennapi életben is segítették, tanították egyházközségük népét. (A plébánosok, káplánok nevét a Függelékben közöljük.) Hogy csak néhány példát említsünk: Schlandrosics Márton, aki 1735–1766-ig volt Vásárhely plébánosa, nyelvekben jártas (latin, magyar, német, olasz, horvát és szlavón nyelven beszélt), nagy műveltségű ember volt, aki több tucatot számláló könyvtárral rendelkezett. Esterházy Károly, aki az ő idejében végezte kánoni látogatását, szorgalmas, hivatását hűségesen gyakorló emberként jellemezte, aki „az egyházi ember jó példája” volt.

Henyey Pál nehéz időszakban került a plébániára (1784–1809-ig plébános), II. József szerzetesrendeket feloszlató rendeletének végrehajtása után, az új birtokos, a vallásalap berendezkedése idején. Mégis olyan nagy vállalkozásba kezdett, mint az új (a mostani) templom építése (1788–1791-ig). Minden lehetséges anyagi forrást felkutatott, kapcsolatai révén a templom berendezését a feloszlított rendházak árverésre bocsátott értékes tárgyaiból szedte össze. Így szerezte meg a vásárhelyi kisebb harangok helyett a túskevári pálos templom tornyában lévő nagyobbakat, a pálos kolostor felszerelése közül egy hat méter hosszú, gyönyörűen faragott sekrestyeszekrényt (melynek ajtajait Remete Szent Pál életéből vett jelenetek díszítik), egy díszített

tölgyfa imázsamolyt, a győri ferencesek templomának Szent István vértanút ábrázoló főoltárképét és hajó alakú szószerkét.

1809-ben, tiszteletbeli kanonokká történt kinevezésekor így jellemezték: „fogékony és kiművelt értelem, szelíd természet, energikus tanulékonyosság és a jóban való állhatatosság jellemzi, a megkezdett munka következetes végrehajtásában fáradhatatlan”.

Vlasics Antal, aki 1832-43 között volt Vásárhely plébánosa, ugyancsak tehetséges, alaposan képzett, buzgó és kötelességtudó lelkipásztor volt, aki jó káplánnevelőnek, vendégszerető házigazdának és a szegények nagy jötevőjének bizonyult. Különös gonddal és szeretettel nevelte az iskolás gyermekeket.

A régi falusi papok igyekeztek látókörükben tartani híveik életének minden mozzanatát, s nemcsak ünnepnapokon figyelték, alakították viselkedésüket és cselekedeteiket. Szokásokat üldöztek ki a divatból, és újakat honosítottak meg. Így történt ez Gyarmathy János idejében is, aki közel negyven évig (1843–1880 között) szolgált Somlóvásárhelyen. Ő vezette be a nagybőjti keresztúti ájtatosságot, a naponkénti májusi litániákat, a rendszeres búcsújárásokat. Nevéhez fűződik a plébániaház tatarozása, a templom külső és belső megújítása, új tornyának, két díszes kápolnának és az emeletes iskolának az építése. Tevékenyen részt vett a megyei és politikai életben, hasznos munkát fejtett ki az irodalom terén. Amellett, hogy osztozott híveinek mindennapi gondjaiban, problémáiban a műveltségnek magas fokára törekedett. Bejárta Európa országait, nyelveket tanult, nagy gonddal és áldozattal gyűjtötte a hazai és külföldi írók műveit. Könyvtárában halálakor ötezer kötetet írtak össze, melyek tizennyolc különböző nyelven megjelent munkákat. Ez a nagy műveltségű és buzgó lelkületű pap azonban a plébániabirtok kezelésével nem sokat törődött. Másokra bízta, akik visszaéltek bizalmával, s nemcsak vagyonából, de időszaki jövedelméből is kifosztották.

Utódja, Tuza Károly, egyéni oktatással, korholással, esetleg koprédikálással igyekezett jó útra téríteni a vétkeket. Kemény kézzel, eréllyel vezette a plébániát, ugyanakkor víg kedélyéről, jószívúságáról és vendégszeretetéről, tartalmas beszédeiről, népies szónoklatairól messze vidéken ismerték.

Antal Lajos több mint harmincéves somlóvásárhelyi szolgálata alatt (1903–1944-ig) mindvégig szíven viselte a gondjaira bízott lakosság ügyét és egy alkalmat sem mulasztott el, hogy a bajok orvoslására felhívja az illetékesek figyelmét. Különösen nagy érdemei voltak a Somló-vidék fejlesztése körül.

Somlóvásárhely hívő katolikus lakossága tisztelte papjait, komolyan vette 1714-ban tett fogadását, őrizte mélyen gyökerező hagyományait. A közösség megkövetelte tagjaitól a fogadalom betartását (még a XX. század első felében is a lakosság 96 százaléka katolikus), bizonyos erkölcsi alapelvek elfogadását, és hogy azok szerint éljenek: ne káromkodjanak, ne lopjanak, ne paráználkodjanak, ne öljenek, vasárnap ne dolgozzanak, és rendszeresen járjanak templomba. Aki ezeket a törvényeket megszegte, a hagyománytartó közösség törvényeivel szállt szembe, amiért a közösség elítélte és megbüntette.

Hitéletüknek két színtere volt: a templomi és a templomon kívüli, továbbá két nagy alkalma: az ünnepi és a köznapi.

A templom – a vallásgyakorlás legfontosabb színtere – a település és a környék egyik legjelentősebb épülete volt (a kolostor mellett). A ma is álló szentegyház 1788 és 1791 között épült. Középkori elődjét a XVIII. század elején Somlóvásárhelyen járt egyházlátogatók még látták: jó anyagból készült, bolthajtásos épületként írták le, melynek szentélye cseréppel, többi része zindellyel fedett, de a hívek számára már akkor szűknek bizonyult. Mivel az egyház kegyura (úrnői), a pozsonyi klarisszák szűkkeblűen támogatták az egyházat, felszerelését – ahogy már említettük – a felosztott túskevári pálos és győri ferences rendházakból szerezték meg. Fenntartása, gyarapodása, a templom állapota a hívek áldozatkészségétől függött.

A szentegyház mint a nép vallásos életének központja, az egymást követő nemzedékek életének egyik fontos közösségi színtere. Itt zajlottak és zajlanak a keresztelések, elsőáldozások, bérmálások, esküvők, az emberi élet fordulójának ünnepélyes és halálra emlékeztető szertartásai. Itt nyertek igazi értelmet a jeles napok ünnepei: a karácsony, a húsvét, a pünkösd és mások. Ezekről ugyan otthon is megemlékeztek, de az ünnep hangulatát a templomi szertartás fénye, méltósága adta meg igazán. Ezért bizonyos alkalmakkor, vasárnap és nagy ünnepeken a közösség tagjainak meg kellett jelenniük a templomban.

Az egyházlátogatások és hitéleti jelentések szerint a somlóvásárhelyi hívek a templomi alkalmakat hűségesen látogatták, rendszeresen gyóntak, áldoztak, és többségük a miseszolgáltatással is élt, amit elsősorban az elhunyt hozzátartozókért mondtak. Ez a jellemző az 1950-es évekig. Azóta külső és belső gondokkal küszködik az egyházközség.

A kolostoron és a plébániatemplomon kívül kápolnák is épültek-működtek a plébánia területén, ahogy arra már szintén utaltunk a korábbi fejezetekben. Egy 1422-ből való feljegyzés szerint a Krisztus Urunk öt szent sebének tiszteletére emelt kápolna meglátogatása száz napi búcsúval járt. 1511 előtt épült a Somló hegyi Szent Margit-kápolna. Mellette a Fájdalmas Szűz kápolnája ma is áll. A Szentháromság tiszteletére (1780 körül) szentelt kápolnát a temetőben 1928-ban bontották le. A Rozália-kápolna a templom melletti téren régi fogadalom emlékét őrzi.

A közösség életének minden napja Isten színe előtt zajlott. A család reggel, délben, este hálát adott a mindennapi gondoskodásért. A régi parasztemberek felfogása szerint a munka sem ért semmit, ha nem volt rajta Isten áldása, ezért „Jézus, segíts!” fohással fogott hozzá. Minden napjának megvolt a maga vallási tartalma. A vasárnapok megünneplésén túl a keddet Szent Annának (Mária édesanyjának), a szerdát Szent Józsefnek, a csütörtököt az oltáriszentség tiszteletének, a pénteket Jézus halála miatt gyásznappal (böjti nappal), a szombatot Szűz Mária ünnepének tekintette.

A mindennapok belső rendjén túl megtisztelte természetesen az egyházi év (az évszakok váltakozásához igazodó) megszentelt ünnepeit is, amelyekhez gazdag néphit- és szokáshagyomány kapcsolódott.

Az egyházi év nem azonos a polgári vagy naptári évvel, a liturgikus esztendő adventtől adventig, nagyjából december elejétől a következő decemberig tart.

Az új esztendő a téllal, a karácsonyi ünnepkörrel kezdődik, amikor a parasztember – a természettel együtt – pihen, ilyenkor a lélek és a test megerősítésével készül fel a nyári munkás feladatokra. A legtöbb szokás a téli ünnepkörhöz, karácsonyhoz kötődően őrződött meg. Krisztus földi születésének emléknapja magába olvasztotta a téli napforduló pogány hagyományait, a vegetáció, az ember egészségét, boldogulását, valamint a gonosz távoltartását szolgálva, a szent és profán elemek sajátos keverékeként.

Az advent szent idő: négyhetes előkészület karácsony ünnepére, a Megváltó érkezésére. A lelki felkészülést segítették a hajnali misék (roráték), amelyeket különösen Padányi Bíró Márton szorgalmazott egyházmegyéjében.

Az adventi időszakot kisebb jelentőségű jeles napok is gazdagították. Közülük Somlóvásárhelyen András- és Luca-naphoz kötődtek mágikus, termékenységvarázsló cselekmények és tiltások. András napja (november 30.) híres házasságiósló, szerelemvarázsló nap. Különösen gazdag volt házasságióslásban, ami a jövőbeli férj személyének megismerésére irányult. A lányok gatyát tettek a fejük alá, hogy megálmodják a jövőbeli nevét. E nap reggelén mosdás után nem törülközött meg a lány: aki majd álmában megtörli, az lesz a férje. Hogy ne legyen részeges az uruk, egész nap csak kilenc szem búzát és kilenc korty vizet ittak.

Mint évnegyedkezdet: gonoszjáró és gonoszűző is. András előtt és Luca után vágta disznót, közben nem, mert a közbeeső idő a boszorkányok napja. A még le nem vágott disznó vályújába rozslisztet hintettek, akkor a gonosz nem bántotta az állatállományt.

Szent Miklós napjának (december 6.) előestéjén Somlóvásárhelyen is szokásban volt a gyerekek megajándékozása, és a Miklós-napi alakoskodás is. Kifordított kucsmába, bundába, álarcba beöltözött legények bottal vagy virgáccsal a kezükben járták az utcát, ijesztgették a járókelőket, megimádkoztatták a gyermekeket, majd átadták, ha volt, az ajándékokat.

Luca napja (december 13.) a Gergely-féle naptárreform előtt az esztendő legrövidebb napja volt, amikor a néphit szerint a legerősebbek az ártó hatalmak, ezért ehhez a naphoz elsősorban bajelhárító és szerencsekívánó szokások kötődtek. A lucázó gyerekek bőségvarázsló köszöntőkkel keresték fel a házakat. Szalmát hintettek a földre, rátelepedtek, majd rákezdték mondókájukra, amelynek szerencsekívánó jellege volt: „Luca, Luca, kity-

koty, Tojjanak a tiktyok, luggyok!” A jókívánságok állatra, időjárásra, a házigazda jövőjére, ételére, italára, vagyonára vonatkoztak.

Ekkor fogtak hozzá a lucaszék készítéséhez, amelyről – az országszerte elterjedt hiedelem szerint – az éjféle misén meg lehetett ismerni a bűbajosokat. Ilyenkor készítették a Luca-kalendáriumot, amely a jövő esztendő időjárását jövendölte meg.

A karácsony lelki előkészítését szolgálta a szentcsaládjárás vagy szálláskeresés. December 15-étől karácsony estéig több család összeállt, hogy a szent családnak, illetve a szent családot ábrázoló képnek szállást adjanak. Naponta más-más családot kerestek fel a „szálláskeresők”, ahol a szentkép számára házioltárt készítettek, ahová behelyezték, amikor a családhoz érkezett. Előtte mécesest gyújtottak, amely addig égett, amíg a képet tovább nem vitték. A két világháború között még fejből imádkoztak, énekeltek, de a szokás gyakorlása az 1950-es években tilalmas lett, szokása lassan elhalványodott.

Karácsony böjtjén (december 24.) az ünnepre készülődve a családokban igyekeztek minden munkát sötétedés kezdetére befejezni. A karácsonyfát estére díszítették fel, és vízkeresztig megtartották. Somlóvásárhelyen az emlékezettel elérhető időben mindig állítottak karácsonyfát: erdei fenyő, lucfenyő vagy csak egyetlen fenyőág volt.

Elmaradhatatlan karácsonyfadísz a régi világban a kelt tésztából készített csillag és szarvas, mandulából vagy borsószemekből kirakott szemekkel. A karácsonyt megelőzően a somlóvásárhelyi vásárban is árultak ilyen bábosok. Az édességen kívül felfűzött pattogatott kukoricát, süteményt, papírláncot is aggtak a fára.

Ezen az estén jártak köszönteni a falubeli pásztorok és a betlehemesek. Először a pásztorok érkeztek, akik az 1910-es évekig éktelen kolompolással és ostorcsattogtatással, lármával járták be a falut, hogy az állatokat megóvják a rossz szellemtől. Bajelhárító, gonoszűző köszöntésükért disznótorost, zsírt, pálinkát vagy egy üveg bort kaptak. Az este későbbi óráiban érkeztek meg a betlehemesek, egyszerű, maguk készítette jászollal. Két fiatal és egy öreg pásztor, valamint a jászolt vivő angyal járta a házakat. Énekelve jelezték jöttüket, majd megkérdezték: „szabad-e betlehemezni?” Ezután tértek be, s mondták el a betlehemi történetet, majd karácsonyi énekeket énekeltek. Süteményt, kalácsot, diót, később pénzt kaptak. Az 1950-es években a betlehemezés is elmaradt. Karácsony vigíliáját az éjféle misével zárták le, amelyen mindenki igyekezett részt venni.

A karácsony böjtjén megterített asztalra helyezett ételeknek, az alá tett terményeknek védelmező erőt tulajdonítottak. A terítékre került egy egész kenyér (amelyből újév napján ettek először, hogy mindig legyen) és tányérban bab, borsó, vöröshagyma, alma, körte, dió, a gazda egy üveg borral járult hozzá a szimbolikus jelentésű dolgokhoz. Az asztal alá a háziasszony hozott be egy szakajtóban mindenféle gabonából (árpát, búzát, kukoricát), hogy ne legyen ínség a következő évben. Karácsony éjjelén megáldották ezeket az ételeket és terményeket. Hitték, hogy ha ebből a szénából, magvakból etetik meg az állatokat, egészségesek lesznek.

Karácsony szombatján böjtöltek. Az ebéd tejjel habart bableves, lencse, aszalt szilva, prósza, süttők. Úgy tartották, hogy aki karácsonyeste úritököt eszik, annak nem fáj a jövő évben a toroka, feje, foga. A böjt az éjféle mise után ért véget. Ilyenkor töltött káposztát, sült húst, kolbászt, disznósajtot, kocsonyát, diós és mákos kalácsot fogyasztottak.

December 25-e már karácsony napja, amit családi körben töltöttek el, csak templomba mentek. Karácsony másnapjának (december 26.) középpontjában az 1920–30-as évekig a regölés állt. Három-négy gyerek és legény báránybőr kabátban, kifordított bundában, bekecsben, kucsmában, papír álarcban keresték fel a házakat. Láncos botjuk kopogása, kolompok, köcsögdudájuk hangja már messziről jelezte jöttüket. A zajkeltéssel, álarcaikkal a napforduló körüli időben ólálkodó gonoszokat kívánták távol tartani, köszöntésükkel bőséget- és termékenységet hozni a megregölt háznépre. A legváltozatosabb regélőszövegek ismeretesek a Somló környéki falvakból. Süle Sándor jegyezte fel a következő köszöntést: „Ej, gazda, gazda, köll-e vigasság? / Isten szálljon házadra, hat ökörrrel, hat lóval szép aranyos ekével! / Ej, rege rejtem, majd neked ejtem!”

Karácsony másnapja Istvánnak, az egyház első vértanújának a napja. Somlóvásárhely templomának fogadott ünnepe, búcsúnapja. Ilyenkor elengedhetetlen volt a déli ebédkor a metéltleves. Másnap, december 27-én, Szent

János napján, a reggeli mise keretében szenteltették a bort. Úgy tartották, hogy aki szentelt bort iszik, nem fájdul meg a feje, s a betegre is jó hatással van. Ma már azonban ezt a szokást nem gyakorolják, csak szólásként emlegetik: „Igyuk meg a Szent Jánost!” Aki a pincészeren az utolsó pohár előtt elment vagy lerészegedett, arra pedig azt mondták a Somlón: „Nem várta meg a János áldását!”

Aprószentek (december 28.) a betlehemi gyermekgyilkosság emléknapja. Ehhez a naphoz kötődött az országszerte ismeretes aprószenteki korbácsolás. A zöld ággal (az élet ősi szimbólumával) vesszőzéssel a betegség szellemét kívánták távozásra kényszeríteni, a termékenységet, növekedést elősegíteni. Aprószentek reggelén a templomból kijövőket fiúgyermekek vesszőzték meg hat, nyolc és tizenkét ágú fonással, fűzfából készült korbácsokkal, miközben korbácsoló verset mondogatták: „Egészségükre, üdvösségükre! / Aprószentek (újév) ünnepére, / Kelléses ne légy! Csak friss légy!...” A szokás a XX. század elején átkerült óév estéjére.

Óév utolsó napján a templomban hálaadást tartottak, ekkor ismertette a plébános a születési, házasságkötési és halálozási statisztikát is. A pásztorok az óévet nagy zajkeltéssel búcsúztatták. Ezt az ostorral, kolompokkal való zajkeltést nyájfordításnak nevezték, és a gazdák udvarán végezték, miután engedélyt kaptak rá, ugyanis úgy tartották, hogyha az állatok ilyenkor a másik oldalukra fordulnak, akkor bőséges szaporulat várható.

Vacsorára ezen a napon lencsefőzeléket ettek, hogy szerencsájük legyen. Éjfélkor viszont bőséges vacsorára került sor, kocsonyát, hurkát, kolbászt fogyasztottak, abban a reményben, hogy egész esztendőben bőségben lesz részük.

Az újév (január 1.) vagy ahogyan a Lányi-kódex is nevezi, kiskarácsony napjához kapcsolódott az a hit, hogy az év első napjának eseményei, történései az egész esztendőre előre mutatnak. Ezért kapott különös figyelmet a nap folyamán minden apró mozzanat és cselekedet, az újévköszöntők is a boldogulás előmozdítását szolgálták. Régi szokás volt újév napján a télkiverés. 1928-ban Relkovics Davorika még élő szokásként írta le, amikor a legényt öregembernek öltöztették, és korbáccsal végighajtották az utcán, az öregember az óévet, a fiatal az újévet jelképezve.

Újév napján nem ettek szárnyas állatot, mert az hátra kapar, csak malacot, disznóságot, mert az előre túr. Ilyenkor szegték meg a karácsonyi cipót, hogy egész évben legyen kenyerük.

A karácsonyi ünnepkör újévbe átnyúló ünnepe vízkereszt (január 6), más néven háromkirályok napja. Magyar elnevezése a középkorban még a bizánci mintára visszavezethető vízszentelés gyakorlatával függ össze. A nyugati kereszténység ünnepkörében a napkeleti bölcsek személye áll a középpontban. A középkor vége óta ezen a napon a templomban vizet szentelnek a mai napig. A templomban történt vízszentelés után a családok kis üveg szenteltvizet vittek haza, amelyből az ajtó melletti szenteltvíztartóba öntöttek, s esténként a gonosz távoltartásáért megszentelték vele a szobát.

Ilyenkor jártak a háromkirályok (Gáspár, Menyhért, Boldizsár), felöltözött gyerekek, akik köszöntésükkel üdvözölték a házbelieket: „Háromkirályok napján, / Egyházunk örömnapján / Dicsérjük énekekkel, / Vígadozó versekkel! / Szép jel és szép csillag, szép napunk támad!...” Vízkeresztkor szedték le a karácsonyfát és azt az ól tetejére dobták, hogy a romlástól megóvják az állatokat.

Vízkeresztől hamvazószerdáig tartott a farsang, a bálók, multságok, a tél kiűzésének, a tavaszvárásnak, a vidámságnak, a szórakozásnak az ideje. Ez az időszak is gazdag pogány, termékenységvarázsló ceremóniákban. A legjelesebb az időszak három utolsó napja: farsangvasárnap, húshagyóhétfő, húshagyókedd.

A vízkereszt utáni második vasárnap a kánai menyegző ünnepe, melyet az első világháború előtt még megtartottak a Somló vidék katolikus községeiben, így Vásárhelyen is. Ilyenkor a Rózsafüzér Társulat asszony- és leánytagjai, valamint a férfi hozzátartozók összegyűltek egyikük házában, fánkot, kalácsot, bort vittek magukkal. Az asztal közepére feszületet állítottak, melynek két oldalán gyertyák égtek. A megterített asztal körülültek – külön az asszonyok és a férfiak –, a lányok és a gyerekek állva maradtak. Először közösen imádkoztak az élőkért és holtakért, majd elénekelték a kánai menyegzőről szóló éneket: „Az ígért Messiás már eljött, / Köztünk sokféle csodát tett, / A vizet is borrá tette / A násznépet vendégelte / Kánán mennyegzőbe...”. Miután az éneket befejezték, az összehordott ételt elfogyasztották, s este tíz-tizenegy óra körül hazamentek.

Mária eljegyzése (január 23.) a kánai menyegző emléknapja Somlóvásárhely XVIII. századi fogadalmi ünnepe volt. Az eddigi kutatások szerint Mária menyegzőjét fogadalmi ünnepként először Somlóvásárhely ülte meg (1714).

Vince (január 22.) napja termés- és időjósló nap volt. Ilyenkor szőlővesszőt hajtottak és jelképes szőlőmetszést végeztek.

Gyertyaszentelő Boldogasszony (február 2.) Jézus templomi bemutatásának napja, amit a gyertyák megáldásának pogány eredetű ünnepével kötöttek össze. Ilyenkor a templomban a családok gyertyát szenteltettek, amely a bölcsőtől a koporsóig elkísérte őket. Somlóvásárhelyen nem is volt olyan család, ahol a ládában vagy a falra felakasztva ne lett volna szentelt gyertya. Vihar idején meggyújtották, és imádkoztak mellette mindaddig, amíg az égiháború el nem múlt, szentelt gyertyát gyújtottak meg akkor is, ha a beteghez kihozta a pap a szentséget. Bajelhárító és gonoszűző, védelmező (súlyos betegségnél, ravatalnál, sírokon, egyházkelőn) szerepe volt.

Hamvazószerdával kezdetét vette a nagyböjt, a húsvétvárás hat hete, az önmegtartóztatás és önfegyelem időszaka. Ilyenkor az előző esztendőben virágvasárnap megszentelt barka hamujával rajzolt a pap a hívek homlokára keresztet, emlékeztetve őket halandóságukra. Ez idő alatt szünetelt a zene, tánc, lakodalmat nem tartottak. Ez az időszak szigorú böjt, böjtös étrenddel. Zsír helyett tökmaggal főztek, halat (pácolt heringet, ruszlit), tésztafélét (paprikás- és kukoricapogácsát, laskapogácsát, szilvaciberét), levest (meggyleves, cibereleves), üres főzeléket készítettek. Nagypénteken hagyományosan tejfölös bablevest, mákos tésztát vagy aszalt szilvából készült hideg levest, diós lepényt fogyasztottak.

A hívek imádsággal is készültek a húsvétra. Péntekenként a templomban „keresztjárást” tartottak, azaz valamennyi stáció előtt megálltak, imádkoztak és énekeltek.

A húsvétot megelőző jeles nap virágvasárnap, Krisztus diadalmas jeruzsálemi bevonulásának napja, emlékére körmenetet tartottak. A családok ilyenkor barkacsokrot vittek a templomba, amit a szertartás kezdetén a pap megszentelt. Az ekkor szentelt barka bajelhárító (villámcsapás), védelmező és gonoszűző volt.

Virágvasárnapot követően kezdődik a nagyhét, amelynek három utolsó napjához kapcsolódik a legtöbb szokás. Nagycsütörtökön az utolsó vacsorára emlékezve elhallgatnak a harangok. Feltámadásig kereplő helyettesítette a harangszót. Nagycsütörtökön van a lábmosás szertartása, melynek egy sajátos változata az oltárok nagycsütörtöki megmosása, ezt a somlóvásárhelyi premontrei apácák számára írt Lányi-kódex (1519) örökítette meg: „a vecsernyét elvégezvén... azonnal meg kell az oltárokat mosni... és mikor mossák, minden oltár, mely szent nevére vagyon, az responsoriumát (felelet) kell mondani...” Somlóvásárhelyen a lábmosás szokását Katona Lajos plébános elevenítette fel az 1970-es években. A pap és az asszonyok ilyenkor készítették el a (a nagyszombatig kitett) szent sirt.

Nagypénteken Krisztus kereszthalálára emlékezve hangzott el a passió, de Somlóvásárhelyen mindig elénekelték Jeremiás siralmait is. Ezen a napon böjtös ebédet készítettek, többen egész nap böjtöltek. A naphoz hiedelmek, és bajelhárító cselekedetek is kapcsolódtak. Napfelkelte előtt többen a Torna-patakhöz mentek megmosakodni, hogy testi-lelki bajaikat lemosás. Mások napkelte előtt kisöpörték a házat. Gyakran teregették a ruhát a napra, hogy a nagypénteki szél átfújja, és a ruhát és viselőjét megóvja a káros hatásoktól.

Nagyszombat délelőtt az asszonyok és leányok tojást festettek. Senki sem magának készítette, hanem ajándékba a rokonoknak, barátoknak. Délutánra kisült a mákos, diós és üres kalács. Délután kezdődött a templomi szertartás. Először a tűzszentelésre és a húsvéti gyertya meggyújtására került sor, majd a vízszentelésre. Ezt követte a szentmise, végezetül pedig a körmenet a feltámadt Krisztus szobrával a templom körül.

Húsvétvasárnap Krisztus feltámadásának örömnépe, amely napon a családok ételt szenteltettek, hogy a nagyböjt után ételük is szent legyen. A kosárba jelképes ételek kerültek: sonka (bárány), tojás (újjászületés), kalács (Krisztus=kenyér), torna, só (gondúzó). Ilyenkor a családok először mindig a szentelt ételből ettek. A fiatalok már húsvétvasárnap kimentek a szabadba, a lányok piros tojást dobáltak, a fiúk tojást gurítottak. Többnyire legények játéka volt a kókányolás, a tojásvágás. A tojást letették a fal tövébe, és öt gibiclépés (lábfej)

távolságból kellett belevágni a krajcárt. Ha beletalált a pénzzel úgy, hogy az megállt benne, akkor a kókányoló nyerte a tojást.

Húsvéthétfő már profán ünnep volt, a fiatalság ünnepe, a bálók, locsolás ideje. Ilyenkor küldtek egymásnak komatátat a leánypajtások: díszes cserépben piros tojást, egy üveg bort, vert peracet, süteményt és almát. Az ajándék elfogadásával vált érvényessé a komaság, amely életük végéig is tarthatott. A délutáni könyörgés és litánia után mentek ki a határba a gazdák. A kereszték tövébe szentelt barkát tettek, s megbeszélték a tavaszi teendőket. Somlóvásárhelyről az 1920-as évekből ismert a zöldágazás Rekovics Davorka gyűjtéséből. Lányok kerülték meg a falut, miközben énekeltek: „Járj, járj, zöld ág, / Zöld levelestül...”.

Szent György-naptól (április 24.) Szent Mihály napjáig hajtották ki az állatokat a külső legelőre. Tavaszkezdő, gonoszűző, rontáselhárító, termékenységvarázsló nap, amit füstöléssel, harmatszedéssel, házakra és kapukra zöld ág kitűzésével jelez a hagyomány.

Szent Márk napján (április 25.) a falu népe a plébános vezetésével a határba vonult, amelyet megáldott, szenteltvízzel meghintett a lelkész, hogy jó termés legyen.

Május elsejére virradóra Somlóvásárhelyen is állítottak májusfát a lányos házakhoz. Kétségtelenül tavaszkezdő szokás volt, ahol a zöld ág az új életet, a termékenységet, az egészséget jelképezte.

Áldozócsütörtök előtti három napon (hétfő, kedd, szerda) tartották a keresztjáró napokat, amikor jó termést hozó időért, esőért könyörögtek.

Áldozócsütörtök húsvét után a negyvenedik nap, Krisztus mennybemenetelének napja, egyike az asszonyok tiltott napjainak. Ilyenkor nem jó kenyeret sütni, mert úgysem sikerül, de varrni sem, mert kelés lesz a varrónő ujján. Aki ezen a napon szapul, abba villám csap a néphit szerint.

Pünkösöd a Szentlélek eljövételének ünnepe, amely évnegyedkezdő napként egybeolvadt a nyárfogadó tavaszünnepel. Az ekkor végzett mágikus cselekedetek a termést és termékenységet voltak hivatva biztosítani. Somló vidékén általánosan ismert volt a pünkösödölő, amelyet tizenhárom-tizenhat éves lányok játszottak. Ünneplőbe öltözve járták a falut, egy náluk fiatalabb (papírkoronával, vagy koszorúval ékesített) kiskirálynéval, akinek a feje fölé pálcákra erősített, kendőből készült sátrat tartottak, és énekeltek: „Meghozta az Isten, piros pünkösöd napját, / Mi is meghordozzuk királyné asszonykát...”. Nyárkezdő, termékenységvarázsló ősi szokás ez, amely keresztény tartalommal gazdagodott.

Pünkösöd után két héttel ünneplik a katolikusok az oltáriszentség ünnepét, úrnapiját. Ilyenkor sátrakat állítottak fel. A sátor vázát zöld ágakkal és virágokkal borították be. Belsejükbe fehér terítővel letakart, fészuletekkel, szentképekkel, szobrokkal és két gyertyával ellátott kicsi oltárt is készítettek. A templomból induló körmenet minden sátonál megállt, ahol imádkoztak, énekeltek, a lelkipásztor áldást osztott, majd énekelve továbbmentek.

Margit napja (július 13.) Antiochiai Szent Margit vértanú szűz ünnepe, a Somló hegyi Margit-kápolna búcsú napja. Talán még királyi alapítás volt, egyben a híres somlói szőlőket oltalmazta a viharral dúló sárkánytól a Margit-kápolna, ősidőktől fogva búcsújáróhely. Ezt erősíti meg Somlóvásárhely 1714-ben tett, már említett fogadalma is. Margit napján a ferencesek vezetésével Sümeg és Pápa népe a XVIII. században búcsút járt ide. Ennek a fogadalomnak, illetőleg kultusznak eredménye, hogy a kápolna is újjáépült 1727-ben.

Az őszi szüretig az ünneplés a templomiakra korlátozódott. Így Nagyboldogasszony (augusztus 15.), Szent István napja (augusztus 20.), Hétfájdalmú Szűz Anya (szeptember 15.) ünnepéről leginkább csak a templomban, a szentmisén emlékeztek meg. Egyedül Kisboldogasszony (szeptember 8.), Szűz Mária születésének emléknapjához kötődött egyéb szokás. Kisasszony napjára az asszonyok virrasztással készültek. Somló-vidéki hiedelem volt, hogy aki megvárja a napkeltét, meglátja benne Máriát. Többen a Somlóra is felmentek, és ott várakoztak, hogy meglássák a hajnali fényben a Szűzanyát. Emlegették is, hogy a nap a legszebben Kisasszony hajnalán szokott felkelni.

A szüret megkezdésének ideje a Somlón hagyományosan Teréz (október 15.) vagy Orsolya (október 21.) napja. A munka végeztével szüreti mulatságot, felvonulást rendeztek. Ez volt az az alkalom, amely a nyári és őszi munkákat lezárta. A XIX. század végén pusztító filoxéravésszel azonban nemcsak a szőlők pusztultak ki, hanem a korábbi szüreti örömneppek is eltűntek. Felélesztésükre az utóbbi évtizedekben tettek kísérletet.

November első napjait a halottak emlékezte tölti ki. Ilyenkor rendbe teszik a sírokat, és az egész sírkertet, hogy mindenszentek napján ünnepélyesen gyertyát gyújthassanak az elhunytak hantjain.

Az őszi ünnepkör Katalin (november 25.) és András (november 30.) napjával zárul, amikor elvégezték a kinti munkát. Az esztendő körforgásában ismét itt az adventi várakozás időszaka, újra a karácsonyra, az év áldásait viszonzó hálaadásra készül a falu.